

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ДЛЯ
ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ**

СИЛОВЕ ЗАТРИМАННЯ НЕОЗБРОЄНОГО ПРАВОПОРУШНИКА

НАВЧАЛЬНИЙ ПОСІБНИК

КИЇВ-2014

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ
ДЛЯ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ**

**ДІДКОВСЬКИЙ В.А.
КУЗЕНКОВ О.В.**

**СИЛОВЕ ЗАТРИМАННЯ
НЕОЗБРОЄНОГО ПРАВОПОРУШНИКА**

Навчальний посібник

Київ 2014

УДК 351.745.5:796
ББК Ч51
Д 444

Схвалено та рекомендовано до друку Вченою радою Національної академії внутрішніх справ (протокол № 11 від 20.05.2014)

Рецензенти:

В.Ф.Бойко – декан факультету спортивних єдиноборств та циклічних видів спорту Національного університету фізичного виховання і спорту України, кандидат педагогічних наук, професор.

О.В. Запорожанов – професор кафедри вогневої та спеціальної фізичної підготовки навчально-наукового інституту підготовки фахівців для підрозділів слідства та кримінальної міліції Національної академії внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

Д 444 Дідковський В.А., Кузенков О.В. Силове затримання незброєного правопорушника: Навчальний посібник. – К.: УкрДГРІ, 2014. – 104 с.

У посібнику надано варіанти силового затримання незброєного правопорушника у стандартних ситуаціях оперативно-службової діяльності, із застосуванням больових прийомів, спеціальних засобів, після атакуючих дій противника, висвітлено питання правомірності застосування заходів фізичного впливу. Ретельно описана техніка виконання прийомів затримання, наведено вихідні положення, проміжні та завершальні фази рухів, акцентовано увагу на важливих деталях, для раціонального виконання тієї чи іншої дії. Сприйняття та засвоєння матеріалу полегшує значна кількість оригінальних фотознімків.

Для викладачів закладів освіти системи МВС України, інструкторів професійної підготовки практичних підрозділів міліції, а також працівників міліції, які самостійно працюють над підвищенням рівня особистої боєготовності.

УДК 351.745.5:796
ББК Ч51

©Дідковський В.А., Кузенков О.В., 2014.
© Національна академія внутрішніх справ, 2014

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Розділ 1. Методика навчання володінню прийомами фізичного впливу.....	6
Розділ 2. Правові підстави застосування заходів фізичного впливу.....	12
Розділ 3. Больовий вплив.....	16
3.1. Загальна характеристика больового впливу. Уразливі ділянки тіла людини.....	16
3.2. Больовий вплив на верхні кінцівки.....	19
3.3. Больовий вплив на нижні кінцівки.....	21
Розділ 4. Прийоми силового затримання.....	23
4.1. Загальна характеристика прийомів силового затримання.....	23
4.2. Техніка виконання прийомів силового затримання.....	24
Розділ 5. Взаємодія двох працівників при затриманні.....	36
5.1. Взаємодія при затриманні ззаду.....	36
5.2. Взаємодія при затриманні спереду.....	39
5.3. Взаємодопомога.....	44
Розділ 6. Застосування спеціальних засобів активної оборони при силовому затриманні.....	47
6.1. Правові основи застосування спеціальних засобів при силовому затриманні правопорушника.....	47
6.2. Особливості техніки силового затримання за допомогою КПФ-02 «тонфа», гумового кийка.....	48
6.3. Вилучення правопорушника з автомобіля.....	52
Розділ 7. Техніка і тактика застосування наручників при силовому затриманні.....	55
7.1. Особливості техніки надягання наручників.....	55
7.2. Надягання наручників під больовим контролем після застосування прийому заходів фізичного впливу.....	57
7.3. Надягання наручників під загрозою застосування вогнепальної зброї.....	63
7.4. Взаємодія працівників міліції при надяганні наручників.....	69
Розділ 8. Силове затримання після атакуючих дій противника.....	71
8.1. Силове затримання правопорушника після звільнень від захоплень та охоплень.....	71
8.2. Силове затримання правопорушника після захисту від ударів.....	87
8.3. Попередження та виправлення помилок.....	97
Список використаних джерел.....	99

ПЕРЕДМОВА

У багатьох країнах світу професія поліцейського визнається поважною і складною діяльністю. Вона потребує перш за все, бажання служити громадянам. Соціально економічні та політичні реформи сучасної України формують нову правоохоронну структуру нашої держави. Сучасний міліціонер (поліцейський) повинен забезпечити безпеку людей, застосовуючи, коли це необхідно, достатні силові засоби і методи; вміти розрізняти ситуації небезпеки, у застосуванні заходів попередження або примусу; за будь-яких обставин діяти без упереджень, керуючись етичними нормами.

Разом з тим залишається в силі і традиційне призначення міліції щодо реалізації діючого законодавства і припинення злочинності, головними пріоритетами, якого залишаються: охорона громадського порядку, боротьба з організованою злочинністю, корупцією, розповсюдженням наркотиків, постійна робота з населенням по попередженню правопорушень. Нерідко працівники міліції опиняються у ситуаціях, вирішення яких потребує застосування заходів фізичного впливу та спеціальних засобів для затримання правопорушника та подальшого його супроводження (доставки) до відділку міліції. На практиці необхідно враховувати велику розмаїтість оперативно-тактичних прийомів силового затримання правопорушників.

Безпека працівників міліції під час силового затримання є нагальною проблемою, вирішення якої, більшою мірою, залежить від самих правоохоронців. Їх фізична і теоретична невідповідність, байдужість до себе і своїх колег, байдуже ставлення до можливої небезпеки, невміння прийняти вірне рішення в скрутній ситуації, невміння протидіяти правопорушнику в різних ситуаціях призводить до небажаних наслідків. І навпаки, якщо працівник підготовлений, може правильно оцінити обстановку, здатний вміло застосувати прийоми самооборони або зброю, не розгубитися в складній екстремальній ситуації і може прийняти правильне рішення, то можна бути впевненим, що він не потрапить в небажану ситуацію або вийде з неї з мінімальними втратами.

Здатність ефективно долати фізичну протидію правопорушників, не вдаючись до застосування вогнепальної зброї, одна з найважливіших професійних якостей працівників правоохоронних органів всього світу. З одного боку, суспільство вимагає високої ефективності від правоохоронних органів, вміння оперативно та впевнено припиняти протиправні дії, з іншого – правоохоронців часто звинувачують у надмірній жорсткості.

Професійна підготовка працівників органів внутрішніх справ України – це організований і цілеспрямований процес оволодіння знаннями, уміннями, та навичками, необхідними для успішного виконання оперативно-службових завдань. Значну роль в системі професійної

підготовки займає спеціальна фізична підготовка, яка є професійно-орієнтованою дисципліною і спрямована на збереження здоров'я, творчої та трудової активності, всебічний розвиток фізичних якостей, професійно важливих умінь та навичок правоохоронців.

Окреме місце у спеціальній фізичній підготовці відведено прийомам силового затримання правопорушника, надягання на нього наручників та супроводу, досконале володіння якими необхідне для кожного працівника органів внутрішніх справ. Ці прийоми застосовуються для припинення протиправних дій та затримання правопорушника, у випадках вчинення ним опору, невиконання законних вимог правоохоронця.

Аналіз випадків загибелі та поранень працівників ОВС при виконанні службових обов'язків свідчить про некваліфіковане застосування ними прийомів больового впливу а також спеціальних засобів (наручників) та підручних засобів (поясний ремінь, мотузка тощо) для обмеження ступеню свободи правопорушника, у разі його силового затримання та доставки до відділку міліції.

Навчальний посібник має на меті ознайомити читача з різновидами больових впливів на окремі суглобні та м'язові сполучення людського тіла, технікою затримання, будовою, видами та способами надягання наручників, супроводу правопорушника, навести загальні відомості про методику навчання прийомам затримання, якими можуть закінчуватись фактично всі дії рукопашного бою.

Автори не вважають, що крім наведеної методики навчання, особливостей використання базових прийомів затримання, надягання наручників та супроводу, не існує інших, не менш ефективних, прийомів. На етапі удосконалення, кожний працівник міліції, спираючись на власний досвід, має можливість добирати прийоми, опис яких тут не наведено, але беручи за основу наведену базову техніку.

Зміст посібника відображає досвід, набутий викладачами кафедри вогневої та спеціальної фізичної підготовки Національної академії внутрішніх справ під час відпрацювання відповідних прийомів та дій на практичних заняттях, численних фахових семінарах, при спілкуванні з працівниками практичних підрозділів – все це, на наш погляд, надає викладеному матеріалу достовірності та практичної значущості.

РОЗДІЛ 1

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ВОЛОДІННЮ ПРИЙОМАМИ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ

В ході занять з вивчення заходів фізичного впливу співробітники органів внутрішніх справ оволодівають навичками виконання заходів фізичного впливу, у тому числі після значних фізичних навантажень, виробляють уміння долати смуги перешкод та виконувати спеціальні вправи. Одночасно з цим виховується сміливість, рішучість, наполегливість, психічна стійкість працівників міліції.

Головна мета цих занять – досягти високої стабільності і раціональної варіативності, підвищити надійність і результативність дій у штатних та екстремальних умовах оперативно-службової діяльності, пристосувати технічні прийоми та дії до індивідуальних особливостей кожного працівника.

На початкових етапах занять, спрямованих на вивчення і вдосконалення прийомів фізичного впливу, навичок самозахисту необхідно, перш за все, оволодіти базовими технічними діями (стійками, пересуваннями, ударами руками, ногами та захистами від них, больовими та задушливими прийомами, кидками), на базі яких здійснюється подальше вдосконалення техніки і тактики комплексних технічних дій (звільнення від захоплень, обеззброєння, затримання, надягання наручників, зовнішній огляд, конвоювання), які застосовуються у ситуаціях фізичного протидіювання працівника міліції з правопорушником.

На наступних етапах вивчаються і вдосконалюються технічні дії, які найбільше відповідають індивідуальним особливостям конкретного працівника, а також складні прийоми, що вимагають тривалого відпрацювання.

Одночасно з оволодінням технікою прийомів фізичного впливу освоюють їх тактичну суть. Безпосередньо у процесі практичного оволодіння прийомами працівник міліції з'ясовує для себе, як кожна технічна дія використовується у тій чи іншій ситуації оперативно-службової діяльності. Важливим є оволодіння навичками виконання одного прийому для вирішення різних тактичних завдань і різних прийомів для реалізації однієї тактичної схеми.

Традиційна методика навчання заходам фізичного впливу включає в себе три етапи: ознайомлення, розучування, удосконалення. Основним при цьому є удосконалення, у процесі якого формуються рухові навички, на відміну від ознайомлення та розучування, які присутні на першій стадії навчання.

Ознайомлення має на меті – створити у тих, хто навчається правильне уявлення про прийом або дію і техніку його виконання. Для цього використовуються різні наочні і словесні методи, які повинні сприяти усвідомленому вивченню прийому або дії, а також викликати бажання оволодіти ним. Правильна назва прийому, з одного боку, допомагає оволодіти термінологією, а з іншого – формує визначені початкові уявлення про нього, які у подальшому конкретизуються.

Показ прийому у бойовому темпі складає чітке зорове уявлення про нього, закріплює інтерес до оволодіння ним, слугує взірцем для наслідування у подальшому. Для того, щоб показ створив повне зорове уявлення про прийом, виконання його потрібно демонструвати як в одну, так і в іншу сторону, вказуючи, у яких ситуаціях він може бути застосований при силовій сутичці з правопорушником (злочинцем). Викладення техніки виконання прийому повинно супроводжуватись показом у повільному темпі або за розділами, в залежності від того, який спосіб розучування буде вибрано.

Розучування прийому здійснюється на другому етапі. У залежності від складності прийому, воно може проводитись способами цілісного виконання прийому, виконання за розділами або частинами та за допомогою підготовчих (допоміжних) вправ.

Розучування способом цілісного виконання проводиться тоді, коли прийом простий і коли його виконати іншим способом неможливо. Сутність даного способу міститься у тому, що розучування прийомів проводиться шляхом багатократних повторень спочатку у повільному, а потім – у поступово зростаючому темпі у стандартних умовах.

Розучування за розділами (частинами) застосовується тоді, коли прийом або дія складні, але їх можна виконати із зупинками, не порушуючи основну рухову структуру. Особливість його полягає у тому, що у процесі розучування проводиться послідовна фіксація окремих положень прийому або дії. Вона забезпечує правильну уяву про те, яке положення займають частини тіла на даний момент, а також дозволяє уточнювати деталі техніки виконання прийому. Необхідно пам'ятати, що поділ цілісного прийому слід проводити шляхом кваліфікованого аналізу техніки. Кожна частина повинна являти собою логічно закінчену, відносно самостійну структуру і не перетворюватись у дуже дрібні ізольовані рухи. Подальше об'єднання частин здійснюється послідовним приєднанням їх одна до одної або до основної рухової дії. Після відпрацювання прийому за розділами необхідно приступати до виконання його в цілому, спочатку у повільному темпі, постійно його прискорюючи.

Розучування за допомогою підготовчих (допоміжних) вправ використовується у тому випадку, коли виконати прийом в цілому не можна із-за його складності, а розбити його на окремі частини неможливо, або якщо прийом складний і виникає необхідність попередньо

відпрацювати підготовчі вправи, а потім приступити до виконання прийому в цілому. При цьому способі розучування темп виконання прийому вибирається індивідуально, і постійно наближається до бойового.

Удосконалення полягає у багатократному виконанні вивченого прийому або дії у обстановці, яка постійно ускладнюється і у різноманітних умовах. Важливими завданнями є: доведення його виконання до автоматизму, формування рухового навику і забезпечення високого рівня розвитку спеціальних, фізичних і вольових якостей. У процесі удосконалення закріплюється сформований руховий стереотип, який лежить в основі навику, і разом з цим збільшується варіативність виконання прийому у різних умовах. Удосконалення, як правило, проводиться у вигляді парних вправ, у зміст яких входять обумовлені дії без опору або з незначним опором партнера. Ускладнення обстановки при проведенні удосконалення досягається:

- зміною вихідних положень;
- виконання прийому на точність і швидкість;
- збільшення кількості неперервних повторень;
- виконання прийому в іншу сторону, на іншу руку (ногу);
- виконання прийому з різними партнерами (за вагою, зростом);
- виконання прийому у поєднанні з раніше вивченими на фоні значних фізичних навантажень;
- раптовою зміною умов виконання прийому;
- виконанням прийому в обмеженому просторі і т. п.

Наведену методику навчання можна віднести до категорії *репродуктивної*, при використанні якої, у готовому вигляді, показуються прийоми, формулюються факти і докази, визначаються поняття, акцентується увага на тому, що необхідно засвоїти особливо міцно. Одночасно дана методика у повній мірі не розвиває мислення у тих хто навчається, не дозволяє формувати навички пошукової діяльності. Її однобоке застосування формалізує навчання, а іноді веде до «дресирування». Однією цією методикою неможливо розвивати такі якості, як творчість і самостійність, тому необхідно застосовувати і інші методики навчання, які забезпечують активну пошукову діяльність.

Важливим засобом підготовки до силового контакту з правопорушником виступають **навчально-тренувальні поєдинки**, які з одного боку вимагають прояву сили, спритності, спеціальної витривалості, досконалого володіння технікою прийому (дії), психічної готовності, тактичної освіченості, звільнення свідомості від стандартизації, а з іншого – і виховують всі ці якості в єдності.

Доцільно, враховуючи особливості навчально-тренувальних поєдинків, класифікувати їх, поділяючи на чотири групи: умовні, повністю обумовлені, частково обумовлені та вільні.

Умовні (уявні) навчально-тренувальні поєдинки – це вправи, які являють собою сукупність захисних, атакуючих та контратакуючих дій, що пов’язані поміж собою логічною послідовністю, та імітують бій з умовним (уявним) противником. Користуючись боксерською термінологією, іншими словами, умовні навчально-тренувальні поєдинки можна розглядати як «бій з тінню».

В умовах реального двобою постійно виникають ситуації в яких приходится зупиняти або змінювати попередню дію по ходу її виконання у відповідності з характером протидій. В таких випадках необхідно переключатись із попередньо запланованих на найбільш сприятливі дії, спираючись на ситуацію, що сталася, тобто діяти експромтом.

Під час проведення умовних навчально-тренувальних поєдинків, вирішуються такі важливі завдання, як удосконалення техніки виконання того чи іншого прийому або дії, удосконалення тактики проведення атакуючих чи контратакуючих дій (створення окремої бойової ситуації для вдалого завершення силового контакту з противником), удосконалення швидкості і правильності тактичного мислення в умовах двобою тощо.

Повністю обумовлені навчально-тренувальні поєдинки – це вправи, в яких заздалегідь оговорюються та чітко визначаються дії партнерів, а саме вид атаки одного і захисні та контратакуючі дії іншого.

Метою цього виду поєдинків є вироблення у тих, хто навчається правильної форми та ритму рухів, відчуття дистанції та контролю за власними діями в умовах, що моделюють двобій.

Повністю обумовлені поєдинки використовуються лише після того, як технічні дії, що становлять зміст теми, вивчені по розподілам за окремими частинами, у цілому без партнера (якщо це можливо) або на допоміжному знарядді (борцівських манекенах, боксерських «лапах», боксерських мішках, макеварах тощо).

Частково-обумовлені навчально-тренувальні поєдинки – це вправи в яких заздалегідь обговорюються дії партнерів (хто виконує атаку, а хто захисні та контратакуючі дії) та додаткові умови, до яких відносять різноманітні варіанти ускладнень та обмежень, а саме: обмеження в атаці, маневруванні, захисті і контратаці, поєдинок з несподіваним нападом.

Частково-обумовлені навчально-тренувальні поєдинки направлені на засвоєння набутих навичок до такого рівня, щоб вони стали звичними для кожного. Шляхом багатократних повторень вправ, курсанти (слухачі) оволодівають широким діапазоном техніко-тактичних взаємодій з противником, у результаті чого у них відпрацьовується здібність самостійно і творчо діяти у конкретних умовах силової сутички з правопорушником.

Вільні поєдинки являють собою вищу форму підготовки курсантів (слухачів) до силового контакту з правопорушником при якій дії суперника попередньо не обумовлені. Вони є найкращим засобом вольової підготовки працівників міліції, оскільки потребують сміливості, вміння долати біль, крайній ступінь втоми, інші негативні відчуття, що виникають під час двобою. Ці поєдинки доцільно використовувати як при удосконаленні окремої теми з курсу «Спеціальна фізична підготовка», так і на завершальному етапі вивчення курсу, з використанням всього арсеналу технічних і тактичних дій, із застосуванням спеціальних та підручних засобів.

Безпосередньо техніка і тактика бою розвиваються, зростають та удосконалюються. Вони проходять зміни у залежності від таких умов, як місце поєдинку, одяг або спорядження противників, психологічне та моральне відношення до кінцевої мети сутички і загальної фізичної підготовленості опонентів. Все це є результатом повсякденного тренування, яке включає в себе елементарне засвоєння техніки окремих дій, що поступово поєднуються у напрацьовані комбінації, майстерність застосування яких у поєдинках шліфується протягом всього періоду навчання, починаючи з уявних поєдинків і закінчуючи частково-обумовленими для відпрацювання на підсвідомому рівні звичної траєкторії рухів та інших навичок, які відповідають за рухову діяльність.

Кінцева мета вільного поєдинку – силове затримання противника для подальшого надягання наручників (зв'язування), попереднього зовнішнього огляду та супроводу (конвоювання, транспортування).

Умови поєдинків слід ускладнювати, по мірі підвищення рівня підготовленості курсантів (слухачів) – від повністю обумовлених з одним чи декількома партнерами, до вільних поєдинків.

Проведення навчально-тренувальних поєдинків передбачає виконання складних рухових завдань на тлі значного фізичного і психічного навантаження, що може призвести до травмувань та навіть тяжких тілесних ушкоджень. Для запобігання цьому, при організації та проведенні поєдинків, викладач (інструктор) повинен вимагати від особового складу суворого дотримання правил безпеки. Перш за все, необхідно підтримувати дисципліну на належному рівні та чітко організовувати поєдинки:

- навчальне завдання ставити в конкретних і зрозумілих висловах і термінах;
- для поєдинків обирати прийоми і дії, які добре засвоєні особовим складом на попередніх заняттях, у спрощених умовах;
- складність завдань підвищувати поступово, з урахуванням рівня підготовленості особового складу;
- слідкувати за тим, щоб поєдинки починались і закінчувались тільки за командою викладача (інструктора);

– вимагати від особового складу чіткого дотримання визначених умов поєдинків;

– слідкувати за тим, щоб у ході поєдинків якісно виконувались дії по страховці та самотраховці;

– відстань між парами або групами працівників під час поєдинків повинна бути достатньою, щоб не обмежувати маневрування в межах виконання завдання.

На заняттях зі спеціальної фізичної підготовки перевага надається комплексному методу проведення учбових занять, завдяки якому, поряд з удосконаленням навичок рукопашного бою здійснюється розвиток основних фізичних якостей. Результат такого методу – висока щільність навантаження, гармонійність навчального процесу і великий обсяг навчальних питань, що вирішуються на заняттях.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАХОДІВ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ

Правові підстави застосування заходів фізичного впливу та спеціальних засобів працівниками міліції визначені Законом України «Про міліцію» (ст. 12-14) та Кримінальним Кодексом України (ст. 36-39).

Так, в **статті 12 Закону** визначено умови і межі застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів і вогнепальної зброї.

Згідно цієї статті, застосуванню сили повинне передувати попередження про намір її використання, якщо дозволяють обставини. Без попередження фізична сила, спеціальні засоби і зброя можуть застосовуватись, якщо виникла безпосередня загроза життю або здоров'ю громадян чи працівників міліції.

Забороняється застосовувати силу до жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку або з вираженими ознаками інвалідності та малолітніх, крім випадків вчинення ними групового нападу, що загрожує життю і здоров'ю людей, працівників міліції або збройного нападу чи збройного опору.

У разі неможливості уникнути застосування сили, вона не повинна перевищувати межі, необхідної для виконання покладених на міліцію обов'язків, і завдавати мінімально можливої шкоди правопорушнику та іншим громадянам. У разі завдання шкоди, міліція забезпечує надання необхідної допомоги потерпілим у найкоротший строк.

Про застосування сили працівник міліції рапортом доводить до відома безпосереднього начальника.

Про поранення або смерть, що сталися внаслідок застосування сили, а також про всі випадки застосування зброї працівник повинен негайно письмово повідомити свого начальника для сповіщення прокурора.

Перевищення повноважень по застосуванню сили тягне за собою відповідальність, встановлену законом.

Стаття 13 Закону України «Про міліцію» визначає, що працівники міліції мають право застосовувати заходи фізичного впливу, у тому числі прийоми рукопашного бою, для припинення правопорушень, подолання протидії законним вимогам міліції, якщо інші способи не забезпечили виконання покладених на неї обов'язків.

Під заходами фізичного впливу слід розуміти дії співробітника міліції, що виявляються у застосуванні мускульної сили та механічного впливу на будь-який орган, частину тіла або весь організм правопорушника без допомоги спеціальних засобів та вогнепальної зброї з метою припинення правопорушення, затримання правопорушника та відведення небезпеки,

що загрожує життю та здоров'ю громадян.

«...Міліція може направляти спеціальні підрозділи міліції для забезпечення проведення контролюючими органами перевірок суб'єктів господарської діяльності лише за рішенням судді або суду.

Дозвіл на направлення спеціального підрозділу міліції надається лише у випадках, коли перевірка проводиться в рамках кримінального провадження.

Органам міліції забороняється використовувати фізичний та психологічний вплив для забезпечення проведення контролюючими органами планових та позапланових перевірок суб'єктів господарської діяльності, у тому числі шляхом демонстрації зброї, спеціальних засобів, погроз їх застосування.

Органам міліції забороняється направлення спеціальних підрозділів міліції для забезпечення проведення слідчих дій, використання при їх проведенні спеціальних засобів, що приховують зовнішність (масок для обличчя, шоломів тощо), а також демонстрація зброї чи спеціальних засобів, крім виняткових випадків під час проведення слідчої дії у кримінальному провадженні щодо тяжкого або особливо тяжкого злочину та наявності достатніх підстав вважати, що проведенню слідчої дії буде чинитися фізичний опір чи іншим чином унеможливлено досягнення її мети. Дії, передбачені цією частиною статті, можуть бути здійснені лише з дозволу прокурора, крім невідкладних випадків, коли затримка у проведенні слідчої дії може призвести до неможливості досягнення її мети (у такому разі прокурор невідкладно повідомляється про здійснення відповідних дій).

Щоб застосування сили було правомірним, необхідна наявність сукупності правової та фактичної підстав. Правова підстава - це наявність складу правопорушення у діях особи, а фактична - необхідність негайного припинення цього правопорушення із застосуванням сили».

У випадках, коли є підстави до застосування вогнепальної зброї, співробітник міліції може використовувати будь-які засоби фізичного впливу, навіть ті, які можуть спричинити смерть. За інших обставин застосування таких засобів повинно носити стримуючий характер, спрямований на здійснення контролю за діями правопорушника.

Стаття 36 КК України визначає поняття необхідної оборони, як дію, вчинену з метою захисту інтересів чи прав особи, яка захищається, або іншої особи, інтересів суспільства або держави від суспільно небезпечного посягання шляхом завдання шкоди тому, хто посягає, якщо такі дії були зумовлені потребою негайного відвернення чи припинення посягання.

Таким чином, до необхідної оборони прирівнюються дії по затриманню та супроводу відповідним органам влади особи, яка вчинила правопорушення. При цьому, вид прийому, час початку та інтенсивність його застосування визначаються з урахуванням обстановки, що склалася,

характеру правопорушення та особи правопорушника. Затримання особи є правомірним за таких умов:

- особа вчинила діяння, що має ознаки злочину (як правило злочини, в яких об'єктом посягання є життя, здоров'я чи статевая недоторканість; крадіжки, грабежі, розбійні напади; втеча засудженого; злочини, пов'язані із застосуванням насильства до представників влади тощо);

- особа, яка вчинила напад, ухиляється від затримання.

Важливою умовою правомірності необхідної оборони є вимога не перебільшувати меж необхідності. Це означає, що шкода, завдана особі при її затриманні, не повинна бути значно більшою відносно попередженої шкоди. Перевищенням меж необхідної оборони визнається умисне заподіяння тому, хто посягає, тяжкої шкоди, яка явно не відповідає небезпечності посягання або обстановці захисту. *Перевищення меж необхідної оборони тягне кримінальну відповідальність лише у випадках, спеціально передбачених у статтях 118 та 124 КК України.* Слід також зауважити, що заподіяння шкоди із застосуванням фізичного впливу може мати місце лише з метою затримання особи та передачі її органам влади. Вчинення таких дій з іншою метою, наприклад, для самочинної розправи, виключає їх правомірний характер.

Особливості застосування заходів фізичного впливу (вид прийому, тактика його застосування, інтенсивність впливу) залежать від ряду факторів, які необхідно оцінювати за будь-якого контакту з правопорушником або особою, яка, за припущенням, може ним виявитися.

Характер правопорушення:

- невиконання законних вимог представника органів влади;
- чинення опору співробітникові міліції та іншим особам, які виконують службові обов'язки;
- порушення громадського порядку та особистої безпеки громадян;
- напад на громадян, співробітника міліції, об'єкти, що охороняються.

Обставини, що склалися під час правопорушення:

- кількість правопорушників або можливість збільшення їх кількості;
- наявність у порушників зброї або підручних засобів;
- особливості місцевості з огляду на можливість втечі правопорушника (у населеному пункті або поза ним, наявність транспортних засобів, прохідних дворів, темних під'їздів тощо);
- безлюдне місце або присутність громадян, які можуть надати допомогу співробітникові міліції.

Фізичний стан правопорушника:

- вік, стать, стан здоров'я (наявність ознак інвалідності, вагітності);
- антропометричні дані (зріст, вага, розвиток мускулатури); тверезий чи у стані сп'яніння (ступінь сп'яніння); ступінь володіння навичками рукопашного бою.

Психічний стан і особливості поведінки:

- апатичний чи збуджений;

- агресивний чи ні;
- у стані афекту чи депресії;
- вірогідність застосування зброї (при її наявності);
- вірогідність спроби до нападу або втечі.

У разі нанесення правопорушнику тілесних ушкоджень, співробітник міліції зобов'язаний надати першу медичну допомогу, дотримуючись при цьому необхідної обережності на випадок несподіваного нападу з боку пораненого, для чого необхідно оглянути одяг та речі, вилучити зброю та предмети, що можуть бути використані для нападу.

Стаття 14 Закону України «Про міліцію» регламентує застосування працівниками міліції **спеціальних засобів**.

«Працівники міліції мають право застосовувати наручники, гумові кийки, засоби зв'язування, сльозоточиві речовини, світлозвукові пристрої відволікаючої дії, пристрої для відкриття приміщень і примусової зупинки транспорту, водомети, бронемашини та інші спеціальні і транспортні засоби, а також використовувати службових собак у таких випадках:

- для захисту громадян і самозахисту від нападу та інших дій, що створюють загрозу їх життю або здоров'ю;
- для припинення масових безпорядків і групових порушень громадського порядку;
- для відбиття нападу на будівлі, приміщення, споруди і транспортні засоби, незалежно від їх належності, або їх звільнення у разі захоплення;
- для затримання і доставки в міліцію або інше службове приміщення осіб, які вчинили правопорушення, а також для конвоювання і тримання осіб, затриманих і підданих арешту, взятих під варту, якщо зазначені вище особи чинять опір працівникам міліції або якщо є підстави вважати, що вони можуть вчинити втечу чи завдати шкоди оточуючим або собі;
- для припинення масового захоплення землі та інших дій, що можуть призвести до зіткнення груп населення, а також діянь, які паралізують роботу транспорту, життєдіяльності населених пунктів, посягають на громадський спокій, життя і здоров'я людей;
- для припинення опору працівникові міліції та іншим особам, які виконують службові або громадські обов'язки по охороні громадського порядку і боротьбі зі злочинністю;
- для звільнення заручників.

Вид спеціального засобу, час початку та інтенсивність його застосування визначаються з урахуванням обстановки, що склалася, характеру правопорушення і особи правопорушника.

Повний перелік спеціальних засобів, а також правила їх застосування встановлюються Кабінетом Міністрів України за висновком центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я, і Генеральної прокуратури України і публікуються в засобах масової інформації».

РОЗДІЛ 3 БОЛЬОВИЙ ВПЛИВ

3.1. Загальна характеристика больового впливу. Уразливі ділянки тіла людини.

Тіло людини складається з багатьох м'язів, суглобів, м'язових та суглобних сполучень, що дозволяє здійснювати рухи найрізноманітніші за траєкторією, напрямком і амплітудою. Разом з тим, амплітуда та напрямок рухів у кожному суглобі обумовлені, зокрема, його анатомічною будовою та мають певні природні обмеження. Спроба подолати такі обмеження за допомогою зовнішніх сил призводить до гострого болю та навіть травмування. Крім того, на окремих ділянках тіла людини розташовані больові точки, вплив на які викликає різкий біль і нездатність чинити активний опір.

Виходячи з цього, **больові прийоми** – це дії спрямовані на тимчасове обмеження (та навіть припинення) рухомості людини за допомогою больових впливів на чутливі ділянки тіла. До таких ділянок слід віднести больові точки на окремих м'язових сполученнях і сухожиллях, суглобні зчеплення, нервові сплетіння та окремі органи людини. Власне больовий вплив здійснюється за допомогою: ударів, стискання, натискання на больову точку або певний орган; згинання, розгинання або скручування у суглобному сполученні у природному напрямку, але з перебільшенням граничної амплітуди руху; згинання, розгинання або скручування у суглобному сполученні у неприродному напрямку.

Природні слабини (зони) структурного характеру тіла людини, можна класифікувати як: *загальні, підвищеної чутливості та небезпечні*.

Під *загальними* зонами слід розуміти такі ділянки тіла людини, вплив на які не призводить до травмування.

Зони *підвищеної чутливості* – зони, вплив на які призводить до травмування противника без смертельних наслідків.

Небезпечні зони – зони, вплив на які може призвести до смерті.

Загальні зони не є життєво важливими, і їх ураження не може призвести до смерті. Однак, точне влучення в ці зони збільшує ефективність впливу за рахунок значної болісності.

Вплив на зони підвищеної чутливості можна класифікувати як жорсткий – він застосовується, коли необхідно миттєво припинити активні спроби опору. Точне влучення, наприклад, по ліктю повністю виводить з дії руку противника на деякий час.

Вплив на небезпечні зони розрахований на безумовне приведення противника до стану нерухомості і може призвести до смертельних наслідків. Належить з особливою обережністю використовувати ці зони в

якості уразливих і тільки у випадках безпосередньої загрози життю або здоров'ю громадян або працівника міліції.

В умовах фізичного протистояння вдале застосування больових прийомів змушує противника припинити опір, до того ж, важливою особливістю цієї групи прийомів є можливість дозувати інтенсивність впливу в залежності від поведінки противника, його фізичного та емоційного стану, тактики двобою тощо. Відтак, досконале володіння працівником міліції больовими прийомами є необхідним при затриманні та супроводі порушника.

Класифікація уразливих ділянок тіла людини

№ зон	Загальні зони	Зони підвищеної чутливості	Небезпечні зони	Спосіб больового впливу
1	--	--	Скроня	Удар
2	--	--	Вуха	Удар
3	Мочка вуха	--	--	Стискування
4	--	--	Око	Удар, натискання
5	--	--	Перенісся	Удар
6	--	--	Верхня губа	Удар, стискування,
7	--	Нижня губа	--	Удар, стискування,
8	--	--	Щелепа	Удар
9	--	--	Горло	Удар, стискування
10	--	--	Сонячне сплетіння	Удар
11	--	--	Низ живота	Удар
12	--	--	Пах	Удар, стискування
13	Стегно	--	--	Удар
14	--	Коліно	--	Удар, скручування
15	Гомілка	--	--	Удар
16	--	--	Потилиця	Удар
17	--	--	Шия	Удар
18	--	Лопатка	--	Удар
19	--	--	Нирка	Удар
20	--	--	Куприк	Удар
21	--	Ахіллове сухожилля	--	Ущемлення, удар
22	--	Литковий м'яз	--	Ущемлення
23	--	Стопа	--	Скручування
24	--	Зап'ясток	--	Згинання, скручування
25	--	Лікоть	--	Розгинання, скручування
26	--	Пальці рук	--	Згинання, розгинання, скручування,

1. Скроня – високо чуттєва життєва зона. Вплив на неї може нести за собою втрату свідомості і смерть. Небезпечна зона.

2. Вуха – удар у зону вуха викликає глухоту, втрату свідомості, серйозні пошкодження або смерть. Небезпечна зона.

3. Мочка вуха – стискування викликає больові відчуття, але не призводить до травмування. Загальна зона.

4. Око – вплив на неї викликає втрату зору, свідомості, серйозні пошкодження або смерть. Небезпечна зона.

5. Перенісся – удар у цю зону тягне за собою втрату свідомості або смерть. Небезпечна зона.

6. Верхня губа – специфічне місце, яке знаходиться безпосередньо під носом. Удар у це місце може викликати пошкодження щелепної кістки або носового хряща, може бути причиною мозкової травми, яка призведе до смерті. Небезпечна зона.

7. Нижня губа – вплив на цю зону може викликати больовий шок. Зона підвищеної чутливості

8. Щелепа – ураження зони щелепного з'єднання призводить до значного пошкодження щелепи або вилиці, може призвести до смерті. Небезпечна зона.

9. Горло – ураження призводить до смерті. Небезпечна зона.

10. Сонячне сплетіння – удар в нього викликає сильний шок. Може бути причиною смерті. Небезпечна зона.

11. Низ живота – удар в цю зону може призвести до травмування кишечника і бути причиною смерті. Небезпечна зона.

12. Пах – удар призводить до стану больового шоку, серйозного травмування. Небезпечна зона.

13. Стегно – загальна зона.

14. Коліно – вплив на цю зону може призвести до вивиху або перелому. Зона підвищеної чутливості.

15. Гомілка – удар викликає больовий шок або перелом. Зона підвищеної чутливості.

16. Потилиця – удар призводить до втрати свідомості, травмування, може бути причиною смерті. Небезпечна зона.

17. Шия – удар призводить до сильного больового шоку, травмування. Може бути причиною втрати свідомості, смерті. Небезпечна зона.

18. Лопатка – дуже ефективна за своєю чутливістю зона. Часто використовується при утриманні.

19. Нирка – дуже чутлива зона. Удар призводить до сильного больового шоку. Може бути причиною травмування і смерті. Небезпечна зона.

20. Куприк – удар призводить до сильного больового шоку. Може бути причиною паралічу. Небезпечна зона.

21. Ахіллове сухожилля – больовий вплив використовується для тимчасового виведення противника зі строю та його подальшого затримання за допомогою больового прийому. Зона підвищеної чутливості.

22. Литковий м'яз – больовий вплив використовується для тимчасового виведення противника зі строю та його подальшого затримання за допомогою больового прийому. Зона підвищеної чутливості.

23. Стопа – больовий вплив використовується для тимчасового припинення опору противника та його подальшого затримання за допомогою больового прийому. Зона підвищеної чутливості.

24. Зап'ясток – ефективне місце для утримання. Загальна зона для утримання, зона підвищеної чутливості для нанесення удару, скручування.

25. Лікоть – чутлива зона. Вплив на неї використовується для тимчасового виведення противника зі строю. Загальна зона для утримання, зона підвищеної чутливості для нанесення удару, скручування.

26. Пальці рук – вплив на них ефективний при утриманні. Загальна зона для утримання, зона підвищеної чутливості для скручування, згинання та розгинання.

3.2. Больовий вплив на верхні кінцівки.

Больовий вплив на пальці рук (рис. 1) виконується згинанням першої фаланги великого пальця за природним згином (а) та розгинанням інших пальців (одного або декількох одночасно) проти природного згину (б).

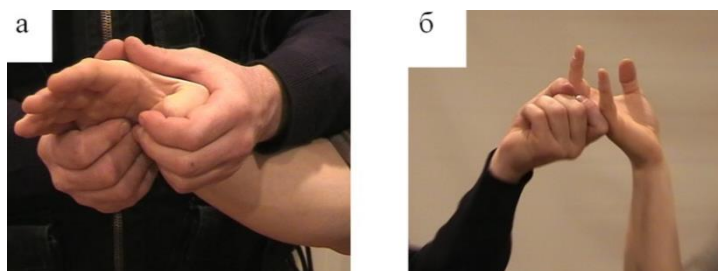

Рис. 1. Больовий вплив на пальці рук.

Больовий вплив на променево-зап'ястковий суглоб (рис. 2) виконується розгинанням кисті хватом за чотири пальці з фіксацією передпліччя та ліктя захопленої руки (а), згинанням кисті різними способами з такою ж фіксацією (б, в), скручуванням кисті назовні (г, д,) відведенням кисті в напрямку ліктьової кістки з фіксацією передпліччя (е).

Рис. 2 (1). Больовий вплив на променево-зап'ястковий суглоб.

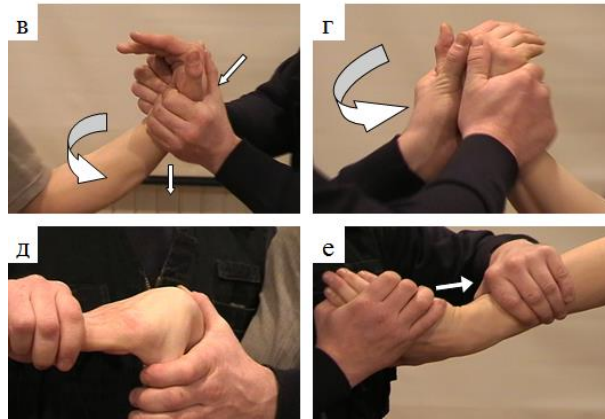

Рис. 2. (2). Больовой вплив на променево-зап'ястковий суглоб.

Больовой вплив на ліктювий та плечовий суглоби (рис. 3) зазвичай має комплексний характер – больовому контролю підлягають декілька суміжних суглобів, а сам вплив здійснюється в декількох площинах:

- натисканням на ліктювий суглоб з одночасним розгинанням передпліччя, яке проноване, зі згинанням і скручуванням кисті (а) – при цьому лікоть противника має бути випрямлений;
- натисканням на ліктювий суглоб з одночасним розгинанням передпліччя, яке супіноване, з розгинанням кисті (б) або пальців (в);
- натисканням на плечовий суглоб з одночасним відведенням плеча та передпліччя, які проновані, зі згинанням і скручуванням кисті (г) – при цьому лікоть противника має бути повністю випрямлений;
- загином руки за спину та натисканням на передпліччя знизу вгору, (д) – при цьому передпліччя затриманого слугує важелем, використання якого дозволяє підсилити больовий вплив на плечовий суглоб, для чого необхідно лише посунути власний лікоть, на який спирається передпліччя противника, трохи вгору.

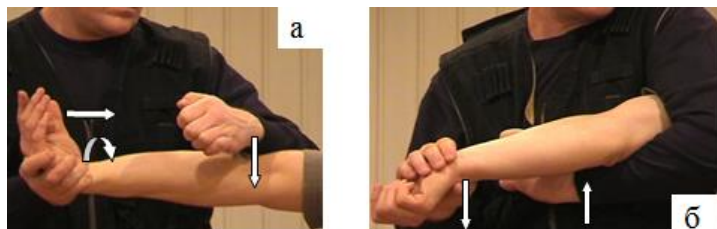

Рис. 3 (1). Больові впливи на ліктювий та плечовий суглоби.

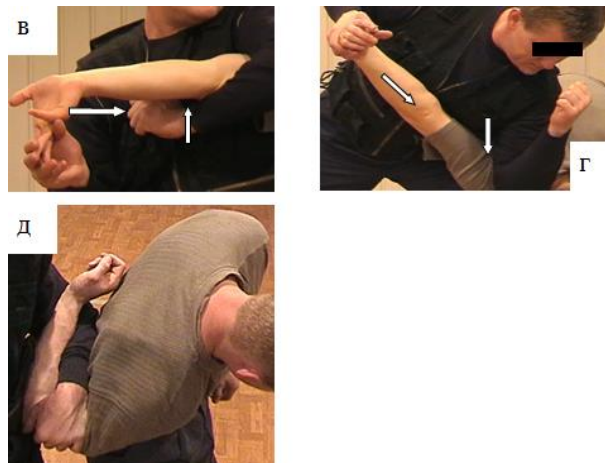

Рис. 3 (2). Больові впливи на ліктьовий та плечовий суглоби.

Слід зауважити, що натискання на область ліктьового суглоба противника (а, б, в) здійснюється ребром власного передпліччя (ліктьовою кісткою), що створює додатковий вплив ще й на больову точку, розташовану трохи вище ліктьового суглобу на задній поверхні руки.

Вдале застосування больового впливу на верхні кінцівки противника залежить від уміння захвату кінцівки таким чином, щоб її опір було ізолювано від опору всього тіла (іншими словами, щоб опір здійснювався тільки ізолюваною кінцівкою, в той час, коли противник одночасно використовує для опору силу своїх рук, тулуба і навіть ніг).

3.3. Больовий вплив на нижні кінцівки

Больовий вплив на нижні кінцівки (рис. 4) застосовується, як правило, коли противник знаходиться в положенні лежачи, після проведення працівником кидка або звалювання: ущемлення ахіллесового сухожилля передпліччям з фіксацією стопи захопленої ноги під пахвою, а іншої – в області колінного суглоба (а); ущемлення литкового м'язу вузлом гомілки власної ноги різними способами (б, в, г), де для посилення больового впливу, власне стегно необхідно розташовувати перпендикулярно до стегна захопленої ноги противника.

Рис. 4. Больові впливи на нижні кінцівки

Враховуючи те, що найбільш сильне больове відчуття виникає після прикладення найбільш жорсткої частини свого тіла до найбільш чутливої точки на тілі противника, для вдалого застосування больового впливу на нижні кінцівки противника, ущемлення необхідно проводити шляхом здавлювання його сухожилів і м'язів за допомогою своїх променевої або великої гомілкової кістки.

РОЗДІЛ 4

ПРИЙОМИ СИЛОВОГО ЗАТРИМАННЯ

4.1. Загальна характеристика прийомів силового затримання.

Виходячи з нормативних засад правоохоронної діяльності працівників міліції, **затримання** – це припинення протиправних дій особи або групи осіб, в тому числі за допомогою заходів фізичного впливу, якщо інші, більш гуманні, засоби не були результативними або їх застосування було неможливим.

Затримання становить, як правило, комплекс дій, до якого можуть входити, у залежності від обставин, удари, кидки, больові та задушливі прийоми, утримання. Найбільш ефективним буде затримання, яке проводиться несподівано, починається з відволікаючого (шокуючого) удару в чутливу точку, призводить до виведення противника з рівноваги та приведення його, в кінцевій фазі прийому, у фіксовану позицію, яка виключає можливість будь-якого опору з його боку.

Фактор несподіваності, який підвищує ефективність затримання, входить у певне протиріччя з положенням про обов'язковість попередження працівником міліції про застосування засобів фізичного впливу. Тут можна лише зауважити, що попередження про **можливість застосування** сили ще не є сигналом саме для атаки, яка може починатися через деякий проміжок часу, котрий необхідно витратити для маскування початку дій, відволікання уваги противника або навіть опанування ситуацією несиловими методами.

Нижче наведено класифікацію базових прийомів затримання (табл. 1), які відрізняються за способами зближення з противником, типами початкових захватів та больових впливів, але всі закінчуються стандартним положенням, яке дозволяє виконати супровід затриманого у найбільш безпечний для працівника спосіб.

Класифікація прийомів силового затримання

№ з/п	Спосіб затримання	Область больового впливу	Тактичне призначення
1.	Загин руки за спину: А) при підході спереду; Б) при підході ззаду.	Ліктьовий суглоб, плече, як допоміжний варіант – пальці руки, (кисть).	Для затримання, фіксації та супроводу порушника.
2.	Важіль руки усередину.	Кисть, передпліччя, плече.	Для подальшого затримання та супроводу (можливий варіант переведення противника у партер).
3.	Важіль руки назовні.	Кисть, ліктьовий суглоб, плече.	Для переведення противника у партер, для подальшого затримання

4.	Важіль руки через передпліччя.	Фаланги пальців, кисть, ліктьовий суглоб.	Доцільно використовувати при взаємодії двох працівників при затриманні та супроводі порушника.
5.	Важіль руки через плечі.	Кисть, ліктьовий суглоб.	Для затримання, фіксації та супроводу порушника.
6.	Кидок захватом ніг: А) при підході спереду; Б) при підході ззаду.	Літковий м'яз, ахіллове сухожилля.	Для переведення противника у партер, подальшого затримання
7.	Вузол руки	Кисть	Для переведу противника у партер, подальшого затримання
8.	Удушення плечем і передпліччям при підході ззаду.	Сонна артерія	Для затримання та супроводу порушника.

4.2. Техніка виконання прийомів силового затримання.

Затримання спереду загином руки за спину ривком (рис. 5) починається з кроку лівою ногою ліворуч-уперед. Одночасно пропустити ліву руку поміж правим передпліччям і стегном противника, а правою захопити одяг (лікоть) на його правій руці (а). Виконати шокуючий (відволікаючий) удар по гомілці, в нижню частину живота або в область паху (б). Разом з постановкою ударної ноги назад, сильним ривком правою рукою за лікоть на себе-донизу та поштовхом лівою його передпліччя від себе, зігнути його руку в ліктьовому суглобі та вивести противника з рівноваги (в). Розвертаючись боком до противника, закласти його передпліччя у ліктьовий згин своєї лівої руки, долоню якої, у свою чергу накласти на його ліктьовий згин (г), а правою рукою захопити волосся, шию або одяг на лівому плечі противника – це дасть можливість зафіксувати його у незручному положенні: вага тіла перенесена на одну ногу, тулуб зігнутий у попереку, захоплений лікоть притиснутий до боку працівника (д). У такому положенні затриманому дуже важко самотійно пересуватись або чинити опір.

Типові помилки:

- відсутній розслаблюючий (шокуючий) удар;
- в кінцевому положенні противник не виведений з рівноваги;
- розташування позаду затриманого у кінцевому положенні;
- противник не відчуває больового впливу;
- порушено логічну послідовність виконання прийому.

Рис. 5. Затримання спереду загином руки за спину ривком.

Затримання ззаду загином руки за спину (рис. 6). З кроком правою уперед-праворуч захопити правою рукою кисть однойменної руки противника і відвести її у сторону, одночасно наносячи шокуючий удар основою долоні лівої руки у потилицю (а). Продовжуючи рухатись уперед, штовхнути основою долоні лівої руки у ліктьовий суглоб правої руки противника (г). Закласти праве передпліччя противника у ліктьовий згин своєї лівої руки та виконати затримання загином руки за спину. Не менш ефективні інші варіанти захватів і шокуючого удару: удар наноситься зовнішньою стороною лівої стопи у підколінний згин різнойменної ноги противника (б) або виконується потужний ривок захопленої руки противника вбік-униз (в).

Рис. 6. Затримання ззаду загином руки за спину.

Типові помилки:

- поштовх, при заведенні руки противника за спину, виконано не у ліктьовий суглоб;
- сам загин руки виконано стоячи на місці, без «проходу» вперед;
- в кінцевому положенні противник не виведений з рівноваги;
- розташування позаду затриманого в кінцевому положенні;
- противник не відчуває больового впливу.

Затримання загином руки за спину пірнанням (рис. 7) починається з кроком лівою уперед-ліворуч з одночасним захопленням зап'ястка правої руки противника обома руками прямим хватом (права кисть при цьому розташовується нижче лівої), смикнувши її вниз-ліворуч (а). Правою ногою нанести відволікаючий удар (б). Не ставлячи ударну ногу на землю, розвернутись на опорній нозі на 180° – виконати пірнання (в). Продовжуючи контролювати руку противника больовим впливом на кисть, вивести його з рівноваги (г) та ударом основою долоні під лікоть (д), закласти його передпліччя у ліктьовий згин своєї руки, зафіксувавши, тим самим, противника в положенні загиноу руки за спину (е), для подальшого його супроводу.

Рис. 7. Затримання при підході спереду пірнанням

Типові помилки:

- захоплення руки противника здійснюється без зближення, з нахилом вперед;
- захоплення руки противника здійснюється однією рукою;
- після «пірнання» співробітник не знаходиться у стійкому положенні у широкій фронтальній стійці, коли його стопи, умовно, утворюють одну пряму з ногами противника;
- після «пірнання» противник не виведений з рівноваги;
- у кінцевому положенні противник не виведений з рівноваги;
- розташування позаду затриманого в кінцевому положенні;
- противник не відчуває больового впливу.
- порушено логічну послідовність виконання прийому.

Затримання важелем руки усередину (рис. 8) доцільно проводити знаходячись збоку від противника. З кроком лівою вперед захопити правою рукою зворотнім хватом кисть однойменної руки противника (а). Нанести розслаблюючий (шокуючий) удар по гомілці або у нижню частину живота (б). За рахунок інерції зворотного руху ударної ноги, розвернутись на 180° та, продовжуючи контролювати захоплену кисть, зайняти широку фронтальну стійку, вивівши цим противника з рівноваги. Стопи ніг у даній позиції повинні знаходитись на одній лінії зі стопами ніг противника (в), що створює для нього додаткову незручність для спроби пручання та виконання захоплення ноги. Зафіксувати плече противника у себе на стегні, здійснюючи больовий вплив на плече, лікоть та кисть (г). Для подальшого супроводу або транспортування противника доцільно, не припиняючи больового впливу на лікоть та кисть виконати загин руки за спину (д, е).

Рис. 8. Затримання важелем руки усередину.

Типові помилки:

- захоплення виконано не за кисть, а за передпліччя;
- у кінцевій фазі важеля нога працівника розташована перед або поза ногами противника, що дає противнику шанс на виконання захвату або висікання даної ноги;
- у кінцевій фазі важеля захоплена рука зігнута у ліктьовому суглобі, а плече не притиснуто до ноги працівника, в наслідок чого відсутній больовий вплив на лікоть та плече;
- у кінцевому положенні противник не виведений з рівноваги;
- розташування позадку затриманого в кінцевому положенні;
- порушено логічну послідовність виконання прийому;
- у кінцевій фазі важеля кисть захопленої руки знаходиться нижче її ліктя та плеча;
- противник не відчуває больового впливу.

Затримання важелем руки назовні (рис. 9) зручніше виконувати при підході до противника збоку, хоча можливо також при підході спереду або звільненнях від різноманітних захоплень за одяг на грудях, руках тощо.

Рис. 9. Затримання важелем руки назовні.

Наблизившись до противника, захопити його кисть зворотнім хватом (а), розвернувшись на опорній нозі, завдати розслаблюючого удару з одночасним виведенням передпліччя противника у вертикальне положення і захопленням його кисті другою рукою (б), підставити ударну ногу до опорної, широким кроком назад і енергійним розворотом тулуба звалити противника (в), при цьому необхідно здійснювати больовий вплив на захоплену кисть – різко дотискати її вниз та одночасно скручувати назовні. В темп зі звалюванням виконати приставний крок у тому ж напрямку та, продовжуючи больовий контроль захопленої кисті (її долоня весь час повернута в напрямку голови противника, а пальці – уверх), протягнути його по підлозі та перевести в положення «лежачи на грудях». У разі пручання противника в цьому положенні, необхідно зафіксувати його своїм коліном в області лопатки та посилити больовий вплив на руку, натискаючи на кисть зверху вниз у напрямку плечового суглобу (г). Приборкавши опір противника, перейти на затримання – перевести коліно на підлогу впритул до його пахви та, натиснувши основою долоні на ліктьовий суглоб захопленої руки, виконати загин руки за спину (д). Захопивши вільною рукою дальнє плече противника, дати команду «На бік!», потім – «Коліна до живота!» і тільки після цього – «Встати!» (е). За останньою командою, залишаючись на одному коліні, необхідно поштовхом вперед допомогти затриманому звестись на ноги і тільки за ним підвестись самому.

Типові помилки:

- захоплення руки противника виконується не за кисть, а за передпліччя;
- після виконання шокуючого удару, відсутній крок назад у напрямку звалювання противника;
- втрата больового контролю у положенні, коли противник знаходиться у партері;
- у положенні, коли противник у партері, працівник знаходиться у нестійкому положенні, ставши на обидва коліна;
- працівник проводить загин руки за спину, стоячи у глибокому нахилі.

Важіль ліктя через передпліччя (рис. 10) доцільно застосовувати у разі взаємодії двох працівників міліції при затриманні та супроводі правопорушника. Прийом виконується при підході до противника збоку.

З кроком лівою вперед-ліворуч захопити правою рукою кисть або зап'ясток однойменної руки противника зсередини (а). Завдаючи шокуючого удару рукою (основою відкритої долоні або кулаком) в голову, виконати ривок захопленої руки на себе, зап'ясток якої при цьому скрутити долонею догори (б). Обхопити своєю лівою рукою його праву руку знизу трохи вище ліктьового суглобу, захопивши одяг у себе на грудях, або передпліччя своєї правої руки (в). Больовий вплив виконується за рахунок одночасного натискання правою рукою на зап'ясток противника донизу, а ребром лівого передпліччя під його ліктьовий суглоб вверх (г).

Замість скручування кисті противника, як варіант, можна виконати больовий вплив на палець (пальці) , не послаблюючи тиску на лікоть (д).

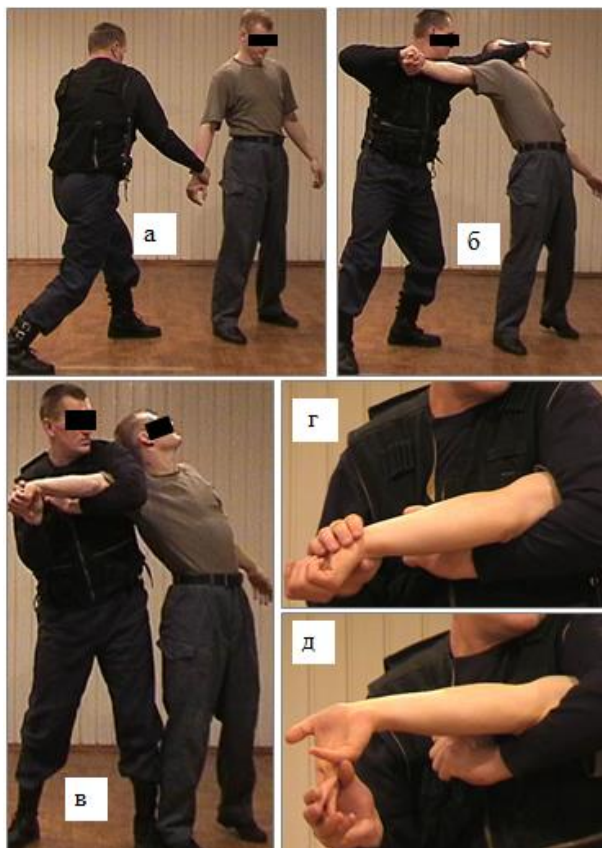

Рис. 10. Затримання важелем руки через передпліччя.

Типові помилки:

- відсутнє глибоке захоплення кисті (зап'ястку) противника зсередини;
- захоплення виконано за передпліччя;
- відсутнє скручування захопленої руки назовні;
- ривок за руку та удар виконано не синхронно;
- рука противника не розігнута у ліктьовому суглобі;
- після виконання прийому відсутнє захоплення свого одягу на грудях або передпліччя іншої руки, в наслідок чого противник не відчуває больового впливу.

Затримання задушливим прийомом ззаду (рис. 11) виконується за умови прихованого зближення з особою, яку затримують (працівник

міліції – у цивільному одязі або підійшов непоміченим).

Наблизившись до противника, рвонутися двома руками за плечі назад і одночасно штовхнути зовнішнім ребром стопи колінний суглоб його різнойменної ноги (а). Далі, розвертаючись на опорній нозі спиною до противника та підсідаючи, обхопити його шию плечем і передпліччям (б), а другою рукою захопити одяг на його стегні (в). В цьому положенні, стискаючи шию противника, примусити його припинити опір, після чого перевести у положення для супроводу з больовим контролем (наприклад, загином руки за спину) або для надягання наручників. Інший варіант цього прийому – захоплення противника за волосся (г, д).

Рис. 11. Затримання задущливим прийомом ззаду.

Типові помилки:

- ривок за плечі та підбив колінного суглоба виконано не одночасно;
- противник не виведений з рівноваги;
- під час виконання задущливого прийому – повільно виконано захват;
- після розвороту працівник стоїть на прямих ногах, не нахилившись вперед;
- порушено логічну послідовність виконання прийому.

Затримання ззаду кидком із захватом ніг (рис. 12) доцільно застосовувати проти особи, яка вища на зріст. Наблизившись до противника ззаду (а), широким випадом штовхнути його плечем в таз, а руками одночасно рвонутися його ноги на себе (б, в). При цьому, свої стопи необхідно розташувати на одній удаваній лінії, яка перпендикулярна до лінії постановки його стоп, а його ноги захопити в області колінних суглобів. Після кидка (г), виконати ущемлення литкового м'язу за допомогою вузла ногою – слід зауважити, що вузол можна виконувати будь-якою ногою (д, е). Підсилення больового впливу дає змогу припинити опір противника – для цього достатньо трохи розвернути свій тулуб і коліно навколо вертикальної осі у напрямку його гомілки. Далі, за допомогою команд або підсилення больового впливу, примусити противника завести руки за спину, виконати загин руки за спину або надягнути наручники.

Рис. 12. Затримання ззаду кидком із захватом ніг.

Типові помилки:

- ноги захоплено за гомілки, ближче до стоп;
- відсутній поштовх плечем під сідниці – кидок виконується тільки за рахунок ривка руками;
- втрата рівноваги при виконанні кидка або больового впливу;
- повільне виконання больового прийому;
- втрата контролю за будь-якою кінцівкою противника (послаблення захвату і відпускання ноги противника);
- відсутність больового впливу на литковий м'яз у кінцевій фазі прийому;
- порушено логічну послідовність виконання прийому.

Затримання спереду кидком із захватом ніг (рис. 13) може застосовуватись при спробі противника виконати захват одягу працівника, удар в голову тощо.

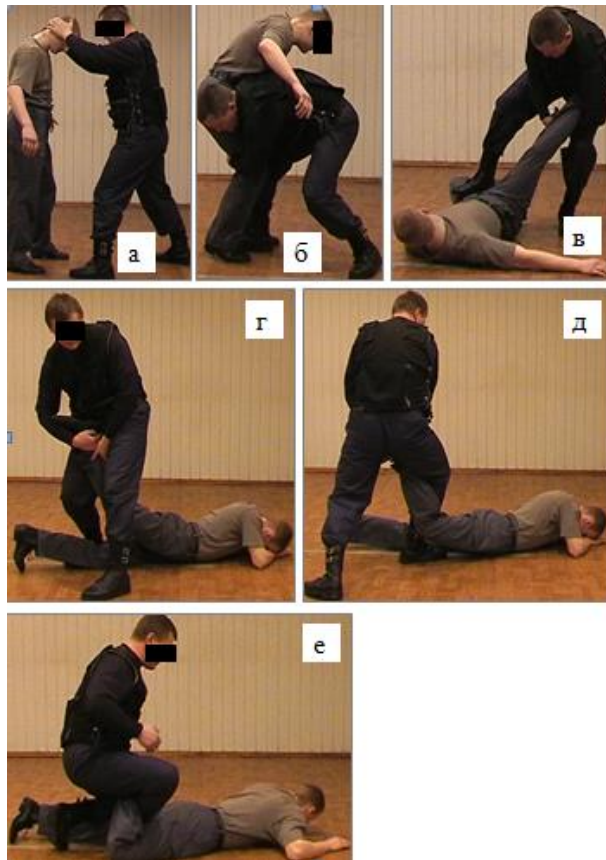

Рис. 13. Затримання спереду кидком із захватом ніг.
Виконавши відволікаючий удар долонями по вухам або тичок основою

долоні в коріння носу (а), відступивши однією ногою назад, присісти і обхопити ноги противника під колінними суглобами (б), підступаючи вперед, провести кидок, для чого відірвати противника від опори та одночасно штовхнути плечем, а руками рвонутися на себе.

Після кидка, за допомогою ущемлення ахіллового сухожилля передпліччям, припинити опір противника (в), потім, переступивши через захоплену ногу, перевернути його на живіт (г), розвернутись ще на 180° (д) і виконати вузол ноги з ущемленням литкового м'язу (е), після чого діяти, як у попередньому прийомі.

Типові помилки:

- спроба виконати захват ніг противника з далекої відстані;
- відсутність фактору несподіванки;
- відсутність відволікаючого удару;
- втрата рівноваги під час виконання кидка або перевероту противника;
- втрата контролю кінцівок противника;
- відсутність больового впливу на ахіллове сухожилля в кінцевій фазі прийому;
- порушено логічну послідовність виконання прийому.

РОЗДІЛ 5

ВЗАЄМОДІЯ ДВОХ ПРАЦІВНИКІВ ПРИ ЗАТРИМАННІ

У даному розділі наведено деякі приклади дій працівників міліції у стандартних ситуаціях по затриманню правопорушника за схемою 2-1 (два співробітника – один порушник), коли працівники вдягнені у цивільний одяг, тобто затримання проводиться несподівано для суб'єкта. Також розглянуто варіанти взаємодопомоги у деяких випадках.

Слід зауважити, що, взагалі, будь-яке затримання правопорушника безпечніше проводити, коли кількість працівників міліції, як мінімум, удвоє перевищує кількість правопорушників. Таке затримання потребує злагоджених, дуже швидких і несподіваних для затримуваного дій.

Також, для початку дій та виключення будь-якої несподіванки при затриманні, у нагоді стануть оговорені співробітниками умовні сигнали, як то: послаблення своєї краватки, розстібання гудзика, погляд на наручний годинник тощо, які відпрацьовують на тренуваннях разом з виконанням певних прийомів та дій з розподілом за номерами. Наприклад, 1-й («головний») – обирає тип прийому, визначає момент атаки та подає сигнал для її початку, а також проводить більш складний фрагмент дії; 2-й («асистент») – уважно стежить за діями і сигналами 1-го та синхронно з ним виконує свою частину прийому. Для найбільш ефективного проведення наведених нижче дій у реальних умовах затримання, працівники мають бути вдягнені у цивільний одяг – це підвищить можливість непомітного зближення, з об'єктом затримання, не викликаючи його підозри, та провести прийом несподівано для нього. Захоплення та блокування кінцівок затримуваного при всіх способах затримання необхідно проводити одночасно, пам'ятаючи про те, що у противника може бути зброя, яку він обов'язково буде намагатись застосувати у разі послаблення захоплення, або втрати над ним больового контролю.

Вибір способу затримання і подальшого конвоювання затриманого залежить від місця затримання, погодних умов, статури правопорушника, його одягу, фізичного та психічного станів, особливостей поведінки та інших факторів.

Неузгоджені та невпевнені дії знижують шанси безпечного затримання та підвищують ризик опору з боку правопорушника.

5.1. Взаємодія при затриманні ззаду.

Взаємодія при затриманні ззаду загином рук за спину (рис. 14) виконується одночасним зближенням і захопленням кожним з працівників ближньої до себе руки порушника (а), при цьому 1-й підбиває ногу

затримуваного в області колінного суглоба (або штовхає основою долоні в потилицю) для виведення його з рівноваги. Далі, з проходом вперед (це може бути один або декілька енергійних кроків – для позбавлення противника стійкого двоопорного положення), поштовхом у ліктьові суглоби проводиться загин обох рук за спину (б). У кінцевому положенні 1-й фіксує голову затриманого, а 2-й – робить додатковий больовий контроль, дотиском кисті (в). У такому положенні затриманого можна супроводжувати або покласти на землю для надягання наручників під больовим контролем (г).

Рис. 14. Взаємодія при затриманні ззаду загином рук за спину.

Типові помилки:

- неузгодженість дій;
- невиконання проходу вперед для позбавлення противника стійкого двоопорного положення;
- відсутність своєчасної фіксації голови противника, що провокує його до виконання переверту та здійснення опору;
- відсутність надійної фіксації кінцівок.

Взаємодія при затриманні ззаду кидком захватом ніг (рис. 15.1, 15.2) починається зі зближення широким випадом і одночасного захоплення кожним з працівників ближньої ноги та руки затримуваного: ногу необхідно обхопити за стегно ззаду, а руку за передпліччя спереду (а). Підхопивши противника, перевернути його лицем долу, міцно утримуючи при цьому стегна і передпліччя (б), після чого, без зупинки, продовжуючи рухатись уперед, покласти долілиць (в) та, відпустивши ноги, одночасно

блокуючи його поперек, виконати загин рук за спину (Рис. 15.1 - з, 15.2 д, е). У такому положенні затриманому можна надягнути наручники, виконати поверхневий огляд або підняти його для подальшого супроводу під больовим контролем.

Рис. 15.1. Взаємодія при затриманні ззаду кидком із захватом ніг.

Типові помилки:

- неузгодженість дій у першій фазі прийому, наслідком чого можливе травмування затримуваного;
- відсутність міцного захвату за кінцівки;
- втрата контролю над затримуваним під час виконання загину рук за спину.

Рис. 15.2. Взаємодія при затриманні ззаду кидком із захватом ніг.

5.2. Взаємодія при затриманні спереду.

Взаємодія при затриманні спереду звалюванням на спину (рис. 16). Цей прийом досить жорсткий, тому для його використання необхідні вагомі підстави (затримуваний – небезпечний злочинець, можливо озброєний, людина психічно невірноважена або міцної статури тощо). Прийом краще виконувати, коли працівники вбрані у цивільний одяг – це підвищить несподіваність атаки. Наблизившись до затримуваного спереду, працівники одночасно виконують випад зовнішньою ногою з захопленням плеча ближньої руки противника, а 1-й, до того ж, штовхає його долонею в лоба вперед і вниз, або в коріння носа, (а). Продовжуючи рухатись вперед, вивести противника з рівноваги та звалити його спиною на землю, притримуючи при цьому за руки (б). Слід зауважити, що при звалюванні вплив на голову спрямований не назад, а зверху вниз – так, ніби потилицю противника необхідно спрямувати до його п'яток.

Не відпускаючи верхніх кінцівок затримуваного, виконати вузли рук з больовим впливом на променево-зап'ясткові суглоби (в) – це дасть змогу припинити опір. Продовжуючи больовий контроль, 1-й перехоплює його кисть своєю іншою рукою (г) для подальшого виконання загну руки за спину, обидва працівники повертаються на 18°, після чого 1-й виконує загин руки за спину, а 2-й продовжує дотискання кисті (д). У наступній фазі прийому необхідно надягнути наручники, або поштовхом вперед і відповідною командою допомогти затриманому підвестись для подальшого його супроводу під больовим контролем.

Рис. 16. Взаємодія при затриманні спереду звалюванням на спину.

Типові помилки:

- неузгодженість дій у першій фазі прийому, у наслідок чого противник може звільнитись від захоплення за плечі;
- відсутній поштовх долонею у лоба або корінь носа противника, без чого його звалювання неможливе;
- недостатньо міцне захоплення противника за плечі, що може привести до його падіння та травмування;

Взаємодія при затриманні спереду загином рук за спину (рис. 17) полягає у одночасному виконанні кожним працівником стандартного загином за спину ближньої до нього руки порушника. Попередньо необхідно

домовитись про свої дії – хто виконує відволікаючий удар ногою (а) та фіксує голову затриманого в кінцевій фазі прийому (в).

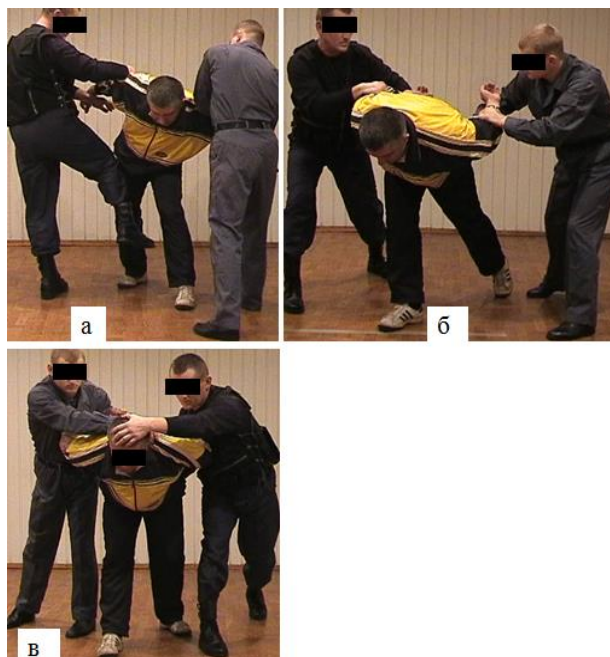

Рис. 17. Взаємодія при затриманні спереду загином рук за спину.

Типові помилки:

- неузгодженість у діях у початковій фазі прийому, у наслідок чого можливе вивільнення противника від захоплення;
- відсутність фіксації голови противника у кінцевій фазі;
- втрата больового контролю кінцівки противника

Взаємодія при затриманні спереду (з різних боків) важелями ліктів на плечах (рис. 18). Цей прийом не ефективний проти особи, яка вища на зріст за працівників – у цьому випадку виникнуть складності з больовим впливом у кінцевій фазі прийому. Кожний з працівників синхронно виконує належний захват ближнього зап'ястка противника (а), 1-й в темп із захватом завдає відволікаючого удару (б). Розвернувшись, вивести кисті затримуваного долонями догори на рівень власного підборіддя, підступити до затриманого і покласти його руки на свої плечі – так, щоб його ліктьові суглоби знаходились на області шиї (в). Даний больовий вплив можна підсилити, трохи випрямляючи ноги та одночасно притискаючи кисті затриманого донизу. У такий спосіб затриманий супроводжується за місцем призначення.

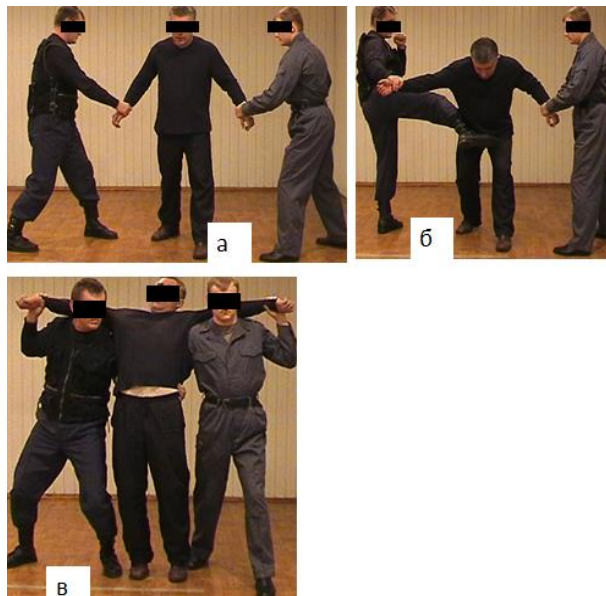

Рис. 18. Взаємодія при затриманні спереду важелями ліктів через плечі.

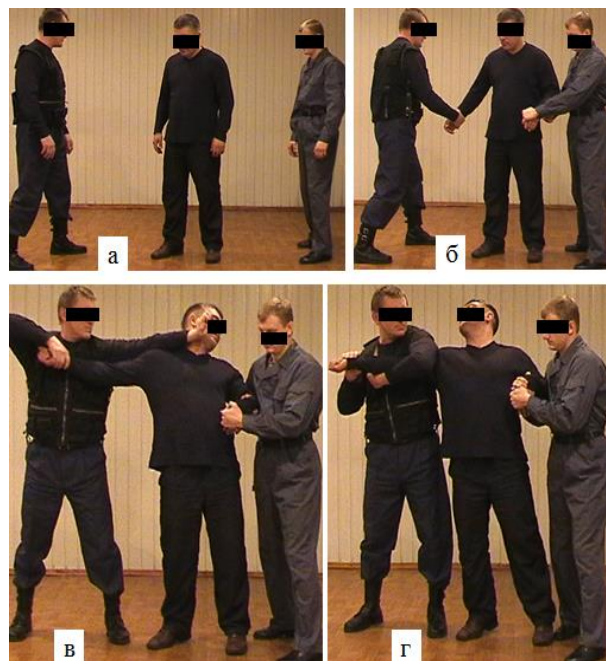

Рис. 19. Взаємодія при затриманні прийомами різнонапрявленого больового впливу.

Типові помилки:

- неузгодженість дій у початковій фазі прийому;
- відсутність больового впливу на кінцівки;
- відсутність відволікаючого удару;
- кисті затримуваного не виведено долонями до гори, внаслідок чого відсутній больовий вплив;
- втрата больового контролю під час супроводу затриманого.

У випадку, коли один працівник міліції наближається до об'єкта затримання спереду, а другий – ззаду (рис. 19 а), можуть застосовуватись прийоми різнонапрявленого больового впливу, такі як, наприклад, важіль ліктя через передпліччя та дотиск кисті.

В темп зі зближенням (без прийняття бойової стійки) 1-й спереду захоплює прямим хватом зап'ясток однойменної, а 2-й – ззаду кисть іншої руки правопорушника (б); далі, 1-й проводить важіль ліктя через передпліччя, а 2-й – дотиск кисті з фіксацією ліктьового суглоба захопленої руки (в, г).

Взаємодія при затриманні особи, яка знаходиться за столом (рис. 20) здійснюється ззаду – наближення одночасне і несподіване для об'єкта.

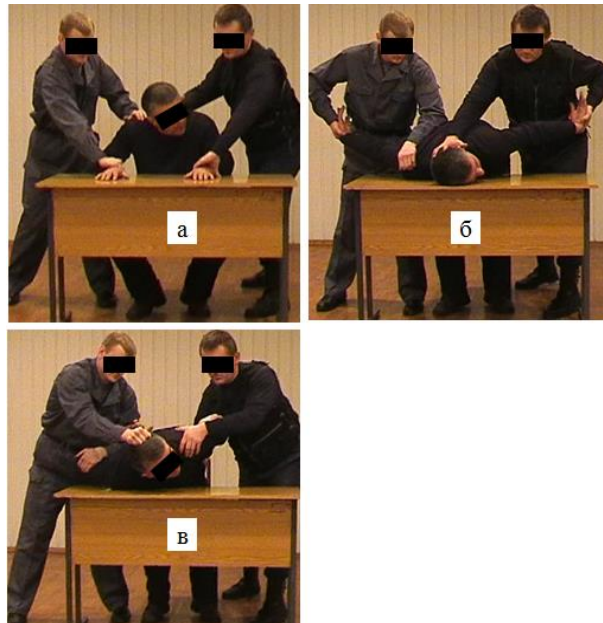

Рис. 20. Взаємодія при затриманні особи, яка знаходиться за столом.

Кожний працівник захоплює зовнішньою рукою кисть однойменної руки зверху, до того ж, 1-й поштовхом відкритою долонею в потилицю завдає шокуючого (відволікаючого) удару, а 2-й – поштовхом у плече

притискає затримуваного до столу (а). Притискаючи голову і плече затримуваного до столу, розвести руки в сторони і повернути їх долонями догори (б), після чого виконати загин рук за спину для подальшого супроводу (в). Для того, щоб зручніше було виводити затриманого з-за столу, необхідно відштовхнути стілець ногою.

Типові помилки:

- неузгодженість дій;
- відсутність надійної фіксації голови затриманого.

5.3. Взаємодопомога.

Взаємодопомога в ситуації, коли противник проводить задушливий прийом, обхопивши працівника за шию збоку (рис. 21).

Рис. 21. Взаємодопомога в ситуації, коли противник проводить задушливий прийом, обхопивши працівника за шию збоку.

Працівник, який здійснює допомогу, наближається ззаду (а), однією рукою захоплює однойменне плече, а другою – спирається на таз нападника, також на однойменному боці (б). Верхньою рукою потягнути плече противника на себе, а нижньою штовхнути його таз вперед, тим самим – виконати скручування нападника, що призведе до втрати ним рівноваги та послаблення захоплення (в). Продовжуючи скручування, розірвати захоплення повністю (г), та виконати затримання загином рук за спину (д, е). Слід зауважити, що в подібній ситуації другий працівник, на якого було здійснено напад, після послаблення захоплення повинен активно підключатись до затримання противника (г, д, е).

Взаємодопомога в ситуації, коли противник звалив працівника та атакує його у положенні партеру (рис. 22).

Рис. 22. Взаємодопомога в ситуації, коли противник звалив працівника та атакує його у положенні партеру.

Працівник, який надає допомогу, наближається ззаду, зі сторони ноги нападника, яка спирається на коліно (а), просунувши свою різнойменну руку між тулубом і рукою нападника, захоплює його передпліччя

зсередини, а іншою рукою захоплює потилицю (б). Потягнувши захоплену руку вбік-назад і одночасно натискаючи на потилицю, зірвати захват і вивести противника з рівноваги (в). Кроком вперед-убік, здійснюючи больовий вплив на ліктьовий суглоб захопленої руки, покласти противника на підлогу, надавши, тим самим, можливість другому працівникові підвестись (г). Виконати затримання загином рук за спину (д).

РОЗДІЛ 6

ЗАСТОСУВАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ АКТИВНОЇ ОБОРОНИ ПРИ СИЛОВОМУ ЗАТРИМАННІ

6.1. Правові основи застосування спеціальних засобів при силовому затриманні правопорушника.

Застосування спеціальних засобів регламентується «Правилами застосування спеціальних засобів при охороні громадського порядку», затвердженими постановою КМ України 27.02.1991 № 49 зі змінами, внесеними постановами КМ.

«...»

2. Правовою основою застосування спеціальних засобів є Закон України «Про міліцію» та Постанова Верховної Ради УРСР від 29 листопада 1990 р. "Про невідкладні заходи по зміцненню законності і правопорядку в республіці" зі змінами внесеними постановами КМ України.

3. Спеціальні засоби застосовуються у випадках, коли використано і не дали бажаних результатів усі інші форми попереднього впливу на правопорушників:

- для захисту громадян і самозахисту працівника міліції від нападу та інших дій, що створюють загрозу їхньому життю або здоров'ю;
- для припинення масових безпорядків і групових порушень громадського порядку;
- для відбиття нападу на будівлі, приміщення, споруди і транспортні засоби, незалежно від їхньої приналежності, або їх звільнення у разі захоплення;
- для затримання і доставляння до міліції або іншого службового приміщення осіб, які вчинили правопорушення, а також для конвоювання і утримання осіб, затриманих і підданих арешту, взятих під варту, якщо зазначені вище особи чинять опір працівникам міліції або якщо є підстави вважати, що вони можуть вчинити втечу чи завдати шкоди оточуючим або собі;
- для припинення масового захоплення землі та інших дій, що можуть призвести до зіткнення груп населення, а також діянь, які паралізують роботу транспорту, життєдіяльність населених пунктів, посягають на громадський спокій, життя і здоров'я людей;
- для припинення опору працівникові міліції та іншим особам, які виконують службові або громадські обов'язки по охороні громадського порядку і боротьбі із злочинністю;
- для звільнення заручників.

4. Використанню спеціальних засобів, за винятком необхідності відбиття раптового нападу на працівника міліції та звільнення заручників, має передувати попередження про намір їх застосування...

5. Вид спеціального засобу, час початку та інтенсивність його застосування визначаються з урахуванням обстановки, що склалася, характеру правопорушення і особи правопорушника.

6. Рішення про застосування спеціальних засобів приймає службова особа, відповідальна за забезпечення громадського порядку, або керівник конкретної операції. Працівники міліції, які діють індивідуально, приймають такі рішення самостійно. Про застосування цих засобів вони у письмовій формі доповідають безпосередньому начальнику із зазначенням: коли, де, проти кого, за яких обставин застосовувалися спеціальні засоби та наслідків їх застосування.

Про поранення або смерть, що сталися внаслідок застосування спеціальних засобів, працівник міліції зобов'язаний негайно і письмово повідомити безпосередньому начальникові для сповіщення прокурорів.

Начальник органу чи установи внутрішніх справ, командир частини внутрішніх військ доповідає вищестоящому керівнику. При необхідності інформуються керівники органів місцевої влади.

7. У кожному випадку застосування спеціальних засобів працівники міліції зобов'язані в найкоротші строки забезпечити подання потерпілим необхідної допомоги, повідомляючи лікарям і медичним закладам, який засіб застосовано в кожному конкретному випадку.

8. Забороняється застосування спеціальних засобів:

а) до жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку або з вираженими ознаками інвалідності та малолітніх, крім випадків вчинення ними групового нападу, що реально загрожує життю і здоров'ю людей, працівників міліції, або збройного нападу чи збройного опору;

б) у приміщеннях і на земельних ділянках, які закріплено за дипломатичними, консульськими та іншими представництвами іноземних держав, за винятком випадків, коли від глави дипломатичного або глави іншого відповідного представництва надійде прохання застосувати вказані засоби проти правопорушників;

в) у приміщеннях або виробництвах, пов'язаних з виготовленням вибухових чи легкозаймистих речовин, у дитячих і лікувальних закладах...

Гумові кийки, кийки КПФ-02 типу «тонфа», наручники відносять до спеціальних засобів активної оборони

6.2. Особливості техніки силового затримання за допомогою КПФ-02 «тонфа», гумового кийка.

Техніка силового затримання правопорушників за допомогою спеціальних засобів (гумового кийка, тонфи), ґрунтується на знанні анатомії та врахуванні ступенів рухливості різних суглобів тіла людини.

При виконанні больових прийомів необхідно пам'ятати, що як за швидкістю так і за складністю виконання ці прийоми являються більш складними, але з цього не витікає, що від них слід відмовитись. Правильне виконання підготовчих дій і прийняття основного положення для виконання больового прийому дає достатні гарантії успіху.

Найбільш ефективним при затриманні правопорушника за допомогою гумового кийка або тонфи з використанням больових прийомів є загин руки за спину.

Розглянемо дану техніку на прикладі КПФ-02 «тонфа».

Загин різноименної руки за спину (рис. 23). Виконується з універсальної захисної стійки або з відкритої захисної стійки з прямим хватом (а).

Рис. 23. Загин різноименної руки за спину (а, б, в, г).

Нанести швидкий, але не сильний розслаблюючий удар довгим кінцем тонфи в область живота (б). Одночасно з кроком правою вперед

просунути довгий кінець тонфи між рукою противника та його тулубом і, розвернувши рукоятку назовні а довгий кінець тонфи спрямувавши вгору, захопити його іншою рукою зі сторони спини противника (в). Надавити тонфою на руку противника – однойменною рукою до себе-низ, а різнойменною від себе-вгору – виконати загин руки за спину (г). Притиснути сковану руку противника до його спини, відпустити довгий кінець тонфи і вільною рукою перехопити противника за протилежне плече (голову, пальці скованої руки), підсилюючи, тим самим, больовий вплив (д).

Д

Рис. 23. Загин різнойменної руки за спину (д).

Загин однойменної руки за спину (рис. 24). Виконується з позиції очікування, універсальної захисної стійки або з відкритої захисної стійки (а). Після нанесення розслаблюючого удару довгим кінцем тонфи в область живота (б), одночасно з кроком лівою ногою вперед, просунути довгий кінець тонфи між рукою противника та його тулубом і розвернути рукоятку від нього (в). Піднявши довгий кінець тонфи, захопити його вільною рукою (г). Одночасно з ривком руки противника до себе, натискаючи на довгий кінець тонфи вниз і піднімаючи її рукоятку догори, виконати загин руки за спину (д). Відпустити довгий кінець тонфи і захопити противника за протилежне плече (голову), підсилюючи больовий вплив (е). Його захоплена рука при цьому зафіксована між довгим кінцем тонфи та рукояткою.

Рис. 24. Загин однойменної руки за спину.

Захист від прямого удару дальньою рукою за допомогою тонфи з подальшими затриманням (рис. 25). Виконавши ухил ліворуч з одночасним блокуванням атакуючої руки противника. Не втрачаючи контакту з його рукою, просунути довгий кінець тонфи між його рукою та тулубом (б). Затримати противника за допомогою загины руки за спину (в, г).

Рис. 25. Захист від прямого удару дальною рукою за допомогою тонфи з подальшим затриманням.

6.3. Вилучення правопорушника з автомобіля.

Перш за все, примусовому вилученню правопорушника із-за керма транспортного засобу повинно передувати попередження про застосування заходів фізичного впливу або спеціальних засобів. Для особистої безпеки необхідно контролювати всі дії затримуваного, залишаючись для нього поза зоною вільного спостереження. Для візуального контролю, за допомогою голосових команд, необхідно заставити водія вивернути колеса у бік узбіччя, щоб уникнути несподіваного рвучкого руху з місця, вимкнути двигун і покласти руки на кермо, не наближаючись до транспортного засобу доти, поки він не виконає ці вимоги. Після того, як всі рухи правопорушника будуть візуально контролюватись правоохоронцем – можна перейти до примусового вилучення його з автомобіля, при якому рекомендується наближатись до автомобіля заду, з боку багажника, через те, що з боку переднього бампера захистом для водія можуть слугувати дверцята, які дають йому можливість непомітно взяти зброю.

Варіант 1 Для силового вилучення противника із-за керма, підійти до автомобіля ззаду зі сторони сидіння водія і відчинити дверцята, тонфу тримати відкритим прямим хватом (рис 26). За допомогою спеціальних команд заставити водія покласти руки на кермо. Просунути довгий кінець тонфи під плечем противника рукояткою назовні та захопити довгий кінець тонфи лівою рукою (рис 27 а), Провертнути тонфу проти годинникової стрілки та, здійснюючи больовий вплив на плече та передпліччя противника, відірвати його руку від керма (рис 27 б). Продовжуючи провертати тонфу, відштовхнутись лівою ногою від порогу (рис. 28 а), зробити крок лівою назад, потягнути противника на себе та вилучити його з автомобіля (рис. 28 б). Після цього, за допомогою больового впливу на покласти затриманого на землю або розвернути обличчям до автомобіля (рис. 29) для подальших дій по надяганню наручників.

Рис. 26. Спосіб наближення до автомобіля (варіант 1).

Рис. 27. Блокування руки противника тонфою (варіант 1).

Варіант 2. Підійти до автомобіля ззаду зі сторони сидіння водія (як у першому варіанті), відчинити дверцята, тонфу тримати правою рукою універсальним хватом. За допомогою спеціальних команд заставити водія покласти руки на кермо. Просунути довгий кінець тонфи зверху під плечем противника рукояткою назовні та захопити довгий кінець тонфи лівою рукою навхрест (рис. 29 а). Провертаючи тонфу проти годинникової стрілки (кінець її підняти догори, а рукоятку опустити вниз), виконати больовий вплив на плече противника (рис. 29 б). Продовжуючи больовий вплив, відштовхнутись ногою від порогу автомобіля (рис. 29 б), потягнути противника на себе і вилучити з автомобіля (рис. 30 а). Після цього, не

послаблюючи больового впливу, покласти його на землю або розвернути обличчям до автомобіля (рис. 30 б) для подальших дій по надяганню наручників.

Рис. 28. Вилучення порушника з автомобіля (варіант 1).

Рис. 29. Блокування руки противника тонфою (варіант 2).

Рис. 30. Вилучення та постановка порушника біля автомобіля для подальшого надягання наручників (варіант 2).

Продовженням дій по затриманню правопорушника за допомогою КПФ-02 або гумового кийка може бути його звалювання або постановка в упор до машини, паркану, стіни тощо для подальших дій по надяганню наручників.

РОЗДІЛ 7

ТЕХНІКА І ТАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ НАРУЧНИКІВ ПРИ СИЛОВОМУ ЗАТРИМАННІ

Наручники (пластикові разової дії та браслети ручні сталеві (БР-С) – спеціальний засіб, який призначений для обмеження ступеня свободи затримуваного, та застосовується для його затримання та подальшого конвоювання. Особам, які підозрюються у вчиненні тяжких злочинів проти життя та здоров'я людей, раніше засуджених за такі злочини, а також особам, які поведуть себе агресивно, наручники необхідно надягати тільки ззаду. В усіх інших випадках наручники надягаються спереду.

7.1. Особливості техніки надягання наручників

Надягання наручників здійснюється натисканням ребра їх рухомого напівкільця на кінцівку затримуваного, розміщуючи його у найвищій частині зап'ястка (рис.31). При цьому, натискання необхідно проводити збоку променевої або ліктьової кістки таким чином, щоб овал, який утворюють напівкільця, збігався з овалом зап'ястка. Це полегшить замикавання наручників та зменшить можливість травмування кінцівки затримуваного. Точка прикладення сили повинна розташовуватись приблизно на 1/3 від осі оберту. Больовий контроль здійснюється шляхом обертання браслета та тиску його ребрами на зап'ясток.

Рис. 31. Напрямок та місце натиску на кінцівку затриманого для надягання наручників.

Будь-яке затримання, а тим паче з використанням наручників, доцільно проводити тоді, коли кількість працівників міліції, як мінімум удвоє перевищує кількість правопорушників, від чого залежить особиста безпека працівників ОВС та безпека оточуючих.

Рис. 32. Правильний хват для надягання наручників.

В такому випадку один із співробітників контролює можливу несанкціоновану поведінку затримуваного під загрозою вогнепальної зброї, больового чи задушливого прийому, а другий безперешкодно займається надяганням наручників та обшуком. Але існують ситуації, коли працівник міліції знаходиться сам-на-сам із злочинцем і крім навичок володіння прийомами рукопашного бою та наручників іншої зброї та спеціальних засобів при собі не має. Тому крім навичок рукопашного бою кожен працівник міліції повинен володіти технікою надягання наручників, вміти використовувати їх як ударне, та металеве знаряддя.

Для чіткого, без затримки надягання наручників необхідно ретельно відпрацювати правильний “жорсткий” хват. При правильному хваті, ланцюг, що з’єднує браслети – міцно затиснутий у кулаці. Рухливі напівкільця браслетів спрямовані від себе в одному напрямку (рис. 32). При такому хваті браслети разом з рукою утворюють єдине ціле та повністю виключають можливість самотравмування при фізичному опорі правопорушника.

Існує два основних тактичних варіанти надягання наручників, коли працівник міліції самостійно проводить затримання:

- надягання наручників під больовим контролем після проведення прийому заходів фізичного впливу;
- надягання наручників під загрозою застосування вогнепальної зброї.

7.2. Надягання наручників під больовим контролем після застосування прийому заходів фізичного впливу.

Необхідно пам'ятати, що найбезпечніше проводити затримання і надягання наручників, коли затримуваний знаходиться у не вигідному для себе положенні і не може чинити опір працівнику ОВС. Тому після застосування прийому фізичного впливу буде доцільним привести затримуваного у положення «лежачи долу обличчям вниз», одночасно контролюючи його дії за допомогою больового впливу. Надягання наручників необхідно починати із заблокованої кінцівки правопорушника не послаблюючи на неї больового впливу, та подаючи усні команди. У разі ігнорування правопорушником усної команди – посилити больовий вплив на кінцівку і примусити його дану команду виконати.

У даному розділі наведено декілька варіантів надягання наручників після застосування заходів фізичного впливу, але це не означає, що не існує інших, не менш ефективних варіантів.

Варіант 1 (рис. 33). За допомогою прийомів затримання: важіль руки усередину, важіль руки назовні, загин руки за спину чи іншого больового прийому покласти правопорушника на землю обличчям вниз. Не послаблюючи больового впливу на руку, одним коліном заблокувати спину, а другим – голову правопорушника, примусивши його витягнути вільну руку в сторону долонею догори (а).

Рис. 33. Фіксація кінцівки противника з больовим контролем.

Зігнувши захоплену руку правопорушника у ліктьовому суглобі, зафіксувати його лікоть в упорі в області свого живота не послаблюючи

больового впливу на кисть, дотискуючи її одним із способів, показаних на (б, в). Для надягання наручників на заблоковану таким чином руку, необхідно, вільною рукою дістати наручники, звільнити зап'ясток затримуваного від одягу (рис. 34 а) та надягнути один браслет (рис. 34 б, в).

Рис. 34. Надягання наручників під больовим контролем. Варіант 1.

За допомогою усної команди та больового впливу на сковану кінцівку, примусити противника завести за спину іншу руку, захопити зворотнім хватом її великий палець, та надягнути другий браслет (рис. 34 г).

Типові помилки:

- відсутній упор ліктя заблокованої кінцівки противника в живіт, в наслідок чого її фіксація не є надійною;
- наручники не утримуються жорстким хватом, що може призвести до самотравмування;
- відсутній больовий вплив;
- відсутня фіксація попереку або шиї противника, що може стати передумовою для його пручання та подальшого вивільнення.

Варіант 2 (рис. 35). За допомогою прийомів затримання покласти правопорушника на землю обличчям вниз та виконати загин руки за спину (а). Заблокувавши кисть противника однойменною рукою а його лікоть різнойменною, не послаблюючи больового контролю, заблокувати його голову та плече своїми ногами (б).

Продовжуючи здійснення больового контролю на кінцівку затримуваного однією рукою та продовжуючи блокувати його плече

вільною рукою, дістати наручники, звільнити зап'ясток заблокованої кінцівки від одягу (рис. 35 в) та надягнути один браслет (рис. 35 г). За

допомогою усної команди та больового впливу на сковану кінцівку, примусити противника завести за спину іншу руку, на яку надягнути другий браслет (рис. 35 д).

Рис. 35. Надягання наручників під больовим контролем. Варіант 2.

Типові помилки:

- голова та плече противника не заблоковані;
- відсутній больовий вплив;

Варіант 3 (рис. 36). За допомогою кидка із захопленням двох ніг правопорушника при підході ззаду кинути його на землю обличчям вниз, виконати больовий прийом на його ногу (а). За допомогою усної команди

та посилення больового впливу, примусити противника завести за спину однойменну руку та захопити зворотнім хватом великий палець цієї руки для здійснення больового контролю (б). Вільною рукою звільнити руку затримуваного від одяжі, дістати наручники і надягти один браслет (рис. 36 в). Посилюючи больовий вплив на сковану руку за допомогою замкненого на ній браслета та подаючи усні команди, примусити затримуваного завести за спину іншу руку і надягти на неї другий браслет (г).

Рис. 36. Надягання наручників під больовим контролем. Варіант 3.

Типові помилки:

- втрата контролю над нижніми кінцівками противника під час виконання кидка;
- відсутній больовий вплив ;

Варіант 4. За допомогою кидка із захопленням двох ніг правопорушника при підході спереду кинути його на землю. Виконати ущемлення ахіллового сухожилля передпліччям, з одночасним блокуванням іншої кінцівки противника шляхом, наступання на неї (рис. 37), тим самим припинивши опір. Продовжуючи больовий вплив на кінцівку противника, за рахунок скручування його стопи з гомілкою, перевернути противника у положення «на животі», та заблокувати ногу ущемленням литкового м'язу. За допомогою усної команди та посилення больового впливу, примусити противника завести за спину однойменну руку та захопити зворотнім хватом великий палець цієї руки для здійснення

больового контролю, після чого надягнути наручники як у попередньому варіанті (рис. 36).

Рис. 37. Ущемлення ахіллового сухожилля

Типові помилки:

- втрата контролю над нижніми кінцівками противника під час виконання кидка;
- відсутнє ущемлення ахіллового сухожилля або литкового м'язу під час проведення больового прийому;
- втрата больового контролю під час приведення противника у положення «лежачи на животі».

Після того як верхні кінцівки правопорушника сковані, для особистої безпеки та безпеки оточуючих, необхідно провести його огляд на наявність у нього заборонених предметів, та супроводити його до автомобіля, відділку міліції тощо. За допомогою спеціальних команд та больового впливу на кінцівку, перевернути правопорушника на бік, змусити підібрати коліна до грудей та стати на коліна (рис. 38 а, б).

Здійснюючи різнойменною рукою больовий вплив на великий палець його руки або кисть, а іншою контролюючи його дальнє від себе плече, підштовхнути уперед і примусити встати (рис. 38 в).

Рис. 38. Піднімання затриманого.

Рис. 39. Способи конвоювання правопорушника.

Супровід можна здійснювати як звичайним способом (рис. 39 а, б, в), так і спиною вперед (рис. 39 г). При цьому, супроводжувати затриманого правопорушника слід не припиняючи больового впливу на великий палець його руки, кисть, лікоть (рис. 40).

Для особистої безпеки під час супроводу розташовуватись необхідно збоку від правопорушника, одночасно контролюючи різнойменною рукою його дальнє від себе плече або голову.

Рис. 40. Больовий контроль при супроводі.

Забороняється під час супроводу тримати правопорушника за з'єднувальний ланцюжок браслетів, тому що такий спосіб утримання, у разі пручання затриманого, може призвести до травмування своїх пальців.

7.3. Надягання наручників під загрозою застосування вогнепальної зброї.

Перш ніж перейти до безпосереднього викладення матеріалу цього розділу, необхідно зауважити, що надягання наручників під загрозою застосування вогнепальної зброї – це низка складних тактичних дій, направлена перш за все на особисту безпеку працівника ОВС. Необхідно пам'ятати, що будь-який контакт правоохоронця з правопорушником несе в собі небезпеку, а тим паче в тому випадку, коли правоохоронець контактує з правопорушником на близькій відстані зі зброєю в руках. Психологічна перевага, вміння примусити правопорушника виконувати всі вимоги, не спостерігаючи за діями працівника ОВС, володіння технікою надягання наручників – основна складова успіху у даній ситуації.

Існує чотири основних положення затриманого для надягання наручників під загрозою застосування вогнепальної зброї: коли той стоїть, коли той стоїть в упорі руками (об стіну, транспортний засіб, паркан тощо), коли той стоїть на колінах, коли той лежить долі обличчям вниз. Вибираючи спосіб надягання наручників слід врахувати: фізичні можливості особи, особисті уміння, вид і місце пригоди.

Перш ніж змусити правопорушника прийняти будь-яке з цих положень, необхідно відрекомендуватися, після чого, під загрозою

табельної зброї, примусити його підняти руки вгору і попередити що в разі невиконання вимог зброю буде застосовано, та, згідно статті 5 Закону України „Про міліцію”, повідомити підстави та мотиви затримання, надати усні роз’яснення частини першої статті 63 Конституції України

Наприклад: *«Стояти! Я працівник міліції. Руки вгору! В разі непокорі буду застосовувати вогнепальну зброю! Ви підозрюєтесь у вчиненні тяжкого злочину! Ви не несете відповідальності за відмову давати показання проти себе!».*

Після цього перейти до подання спеціальних команд для надягання наручників, які повинні подаватись голосно, у логічній послідовності, чітко і зрозуміло для затримуваного. Всі дії необхідно виконувати швидко без затримки та втрати візуального контролю над правопорушником. Будь-яка помилка, чи то у поданні команд, чи то у діях може призвести до мобілізації противника, його активного опору та непередбаченого подальшого розвитку подій.

ВАЖЛИВО! При застосуванні наручників необхідно не рідше ніж кожні 2 години перевіряти стан фіксації замків.

Надягання наручників коли правопорушник стоїть (рис. 41).

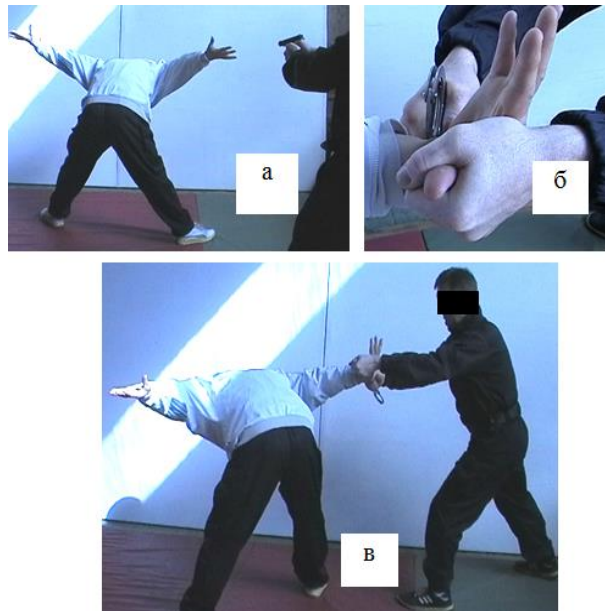

Рис. 41. Надягання наручників під загрозою вогнепальної зброї, коли правопорушник стоїть.

Для того щоб правопорушник прийняв зручне положення для надягання наручників і не міг контролювати дії працівника міліції

подаються наступні команди: «Повільно через ліве (праве) плече кругом! Руки в сторони долонями назад! Ноги розставити ширше носками назовні! Нахилитись уперед, пальці рук розчепірити! Голову повернути ліворуч, дивитись ліворуч!».

Перебуваючи у такій позиції (а), підозрюваний відчуває себе нестійко і сектор огляду у нього обмежений, так як його погляд спрямований ліворуч. Розташувшись ззаду праворуч від підозрюваного, який не має можливості спостерігати за діями працівника міліції, сховати пістолет до кобури і дістати наручники, які взяти «жорстким» хватом у праву руку. Повільно наближаючись до правопорушника, візуально контролюючи його поведінку та подаючи спеціальну команду: «Дивитись ліворуч!», захопити лівою рукою зворотнім хватом великий палець його правої руки і виконати больовий прийом на палець (б). Одночасно замкнути верхній або нижній браслет наручників (в). Здійснюючи больовий контроль поворотом кільця надягнутого браслету подати команду: «Ліву руку за спину!» і, захопивши лівою рукою великий палець лівої руки противника для больового контролю, надягнути на неї інший браслет (рис. 42

Рис. 42. Надягання наручників під загрозою вогнепальної зброї, коли правопорушник стоїть.

Типові помилки:

- втрата чіткості та логічної послідовності при подачі команд;
- неправильне розташування позаду затриманого;
- відсутність больового та візуального контролю;
- повільне виконання дій;

Надягання наручників коли правопорушник стоїть в упорі біля стіни, транспортного засобу, паркану тощо (рис. 43). За допомогою спеціальних команд, під загрозою застосування табельної вогнепальної зброї, примусити правопорушника з піднятими догори руками повернутися обличчям до опори, підійти та спертися об неї руками:

«Повільно, через ліве плече кругом! Підійти до стіни! Руки на стіну!

Ноги від стіни як можна ширше носками назовні! Повернути голову ліворуч! Дивитись ліворуч!» (а).

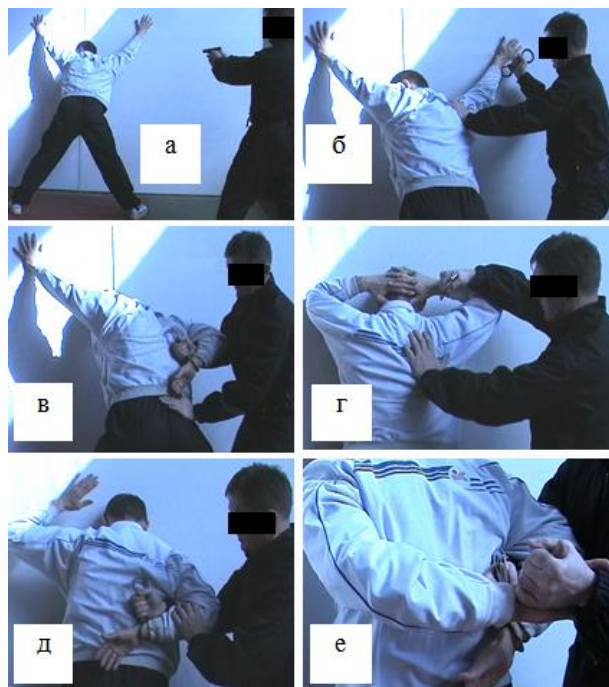

Рис. 43. Надягання наручників під загрозою вогнепальної зброї коли правопорушник стоїть в упорі біля стіни.

Знаходячись ззаду-праворуч від правопорушника, візуально контролюючи його дії, схвати пистолет до кобури та дістати наручники. Наблизившись, заблокувати своєю лівою ногою зсередини праву ногу противника, а лівою рукою його праве плече, та, одночасно, звільнивши за допомогою наручників його правий зап'ясток від одягу, замкнути на ньому нижній браслет (б). За допомогою команди: «Спертися грудьми на стіну! Ліву руку за спину!» та больового впливу на сковану руку, захопити своєю лівою рукою зворотнім хватом великий палець лівої руки противника. Здійснюючи больовий контроль на великий палець лівої руки та зап'ясток правої руки пропустити верхній браслет попід скованою правою рукою противника (в), підвести його до лівого зап'ястка противника і замкнути (е). Також зручно надягати наручники коли руки затримуваного зчеплені на потилиці, а сам він спирається на опору головою та грудьми, прогнувшись у попереку. У цьому випадку нижній браслет надягається на правий зап'ясток зі сторони ліктьової кістки (г). Всі наступні дії по надяганню другого браслету – як у попередньому варіанті.

Типові помилки:

- втрата чіткості та логічної послідовності при подачі команд;
- неправильне розташування позаду затриманого;
- відсутність больового контролю;
- нога противника не заблокована.

Надягання наручників коли правопорушник знаходиться у положенні «на колінах».

Варіант 1 (рис. 44). За допомогою спеціальних команд, під загрозою застосування табельної вогнепальної зброї, примусити правопорушника з піднятими догори руками розвернутися кругом та прийняти положення «на колінах», стопи ніг розставити якнайширше носками назовні, руки витягнути назад долонями догори, пальці розчепирити, голову повернути ліворуч. Знаходячись ззаду-праворуч від правопорушника на безпечній дистанції, захвати пістолет до кобури та дістати наручники. Візуально контролюючи дії затримуваного, наблизитись до нього та наступити своєю лівою ногою на його праву ступню а своєю лівою рукою захопити великий палець його правої руки зворотнім хватом. Надягнути наручники способом який використовується коли правопорушник стоїть (а, б).

Варіант 2. За допомогою спеціальних команд під загрозою застосування табельної вогнепальної зброї, примусити правопорушника з піднятими догори руками розвернутися кругом та прийняти положення «на колінах», руки закласти за голову, пальці зчепити та випрямити, гомілки перехрестити, голову повернути ліворуч. Знаходячись ззаду-праворуч від правопорушника на безпечній дистанції, захвати пістолет до кобури та дістати наручники. Візуально контролюючи дії затримуваного наблизитись до нього та наступити лівою ногою на ступню його ноги яка знаходиться зверху, а лівою рукою захопити його за пальці рук. Надягнути нижній браслет зі сторони ліктьової кістки, розвернувши нижній браслет у свою сторону (рис. 44 в). За допомогою усної команди та підсилюючи больовий вплив на сковану руку поворотом кільця, примусити правопорушника завести ліву руку за спину та захопити великий палець цієї руки своєю лівою рукою. Просунувши праву руку попід пахвою скованої руки противника, завести її за спину та надягти верхній браслет на його ліву руку (рис. 44 г).

Рис. 44. Надягання наручників коли правопорушник знаходиться у положенні на колінах.

*Надягання наручників коли правопорушник лежить на землі обличчям вниз (рис. 45). За допомогою спеціальних команд під загрозою застосування табельної вогнепальної зброї, примусити правопорушника лягти на землю обличчям вниз, ноги розвести якнайширше носками назовні, голову повернути ліворуч, руки розвести в сторони долонями догори, праву руку відірвати від землі, пальці руки розчепірити (а). Заховавши зброю до кобури, візуально контролюючи дії правопорушника, швидко наблизитись до нього та захопити лівою рукою за великий палець а правою за ліктьовий згин його правої руки (б), одночасно заблокувавши правим коліном його шию а лівим коліном його спину (див. **Надягання наручників після прийому рукопашного бою. Варіанти 1-2**). Дістати наручники та надягнути їх на затримуваного (в). Необхідно пам'ятати, що згідно «Інструкції з заходів безпеки при поводженні з вогнепальною зброєю», перед застосуванням заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, подолання перешкод, якщо пістолет був оголений, необхідно поставити його на запобіжник, покласти в кобуру та вжити заходів щодо його охорони від випадання та витягування з кобури.*

Рис. 45. Надягання наручників коли правопорушник лежить на землі обличчям вниз

7.4. Взаємодія працівників міліції при надяганні наручників.

Проводячи силове затримання правопорушника з послідовним надяганням на нього наручників у разі чисельної переваги, працівники міліції повинні діяти злагоджено, всі їхні дії повинні бути оголошені та відпрацьовані. Для забезпечення особистої безпеки та для усунення опору з боку правопорушника, надягання наручників більш доцільно проводити тоді, коли правопорушник знаходиться у положенні лежачи долу обличчям вниз.

Взаємодія працівників міліції при надяганні наручників після застосування прийому рукопашного бою (рис. 46).

Рис. 46. Взаємодія працівників міліції при надяганні наручників після застосування прийому рукопашного бою.

Виконавши силові затримання правопорушника, необхідно покласти його на землю обличчям вниз. Не послаблюючи больового контролю на його руки, заблокувати голову та спину затримуваного (а), звільнити його зап'ястки від одягу, та надягти на нього наручники, починаючи з ближньої до себе його руки (рис. 46 б, в).

Взаємодія працівників міліції при надяганні наручників під загрозою застосування табельної вогнепальної зброї (рис. 47). За допомогою спеціальних команд, під загрозою застосування табельної вогнепальної зброї, примусити правопорушника прийняти положення, зручне для надягання наручників, але не вигідне для самого правопорушника: стоячи, на колінах, лежачи обличчям вниз. Після цього один працівник міліції зі зброєю в руках розташовується попереду від затримуваного на безпечній відстані, візуально контролюючи всі його дії, а другий працівник надягає наручники на затримуваного. Розташування повинно бути таким, щоб працівники міліції і затримуваний не опинились на одній лінії, внаслідок чого, при ускладненні ситуації, неможливо буде застосувати табельну зброю.

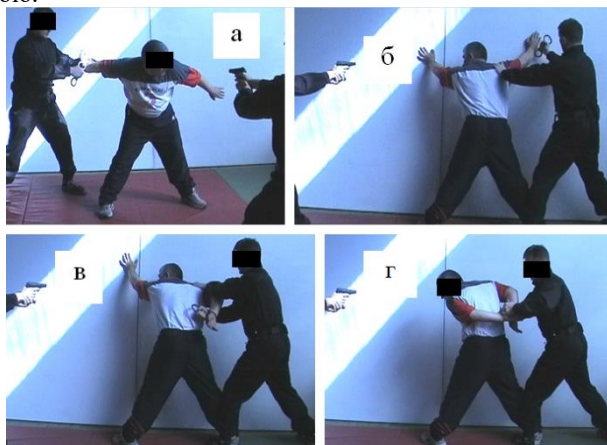

Рис. 47. Взаємодія працівників міліції при надяганні наручників під загрозою застосування вогнепальної зброї

При надяганні наручників на затримуваного у положенні, коли той стоїть в упорі руками на стіну (транспортний засіб тощо), працівник міліції зі зброєю в руках розташовується ззаду-ліворуч, а той хто надягає наручники – ззаду-праворуч (рис. 47). Надягання наручників здійснюється способами, які описані вище в підрозділі **«Надягання наручників коли правопорушник стоїть в упорі біля стіни, транспортного засобу, паркану тощо»**.

РОЗДІЛ 8

СИЛОВЕ ЗАТРИМАННЯ ПІСЛЯ ЗАХИСТУ ВІД АТАКУЮЧИХ ДІЙ ПРОТИВНИКА

Досить часто виникають ситуації коли працівникам міліції доводиться застосовувати прийоми силового затримання після захисту від агресивних атакуючих дій противника: захоплення за одягу, за кінцівки, за волосся на голові, охоплення тулуба для подальшого проведення кидків, спроби нанести удари руками або ногами тощо.

На жаль, не завжди співробітники міліції в таких ситуаціях діють професійно грамотно і тому через свої невмілі дії отримують тілесні ушкодження.

Також багато співробітників не здатні протиставити злочинцям належну фізичну підготовленість, недостатньо володіють прийомами рукопашного бою, не мають або не застосовують спеціальні засоби.

У даному розділі надано техніку базових варіантів силового затримання після виконання захисту від атакуючих дій противника.

8.1. Силоне затримання правопорушника після звільнень від захоплення та охоплення.

Вміння миттєво звільнитися від захоплення або охоплення правопорушника є життєво необхідним для кожного працівника міліції. У багатьох випадках реальний двобій починається з того, що правопорушник захоплює працівника міліції за одяг, ший, кінцівки чи волосся, охоплює тулуб, позбавляючи можливості для маневру, нанесення ударів руками чи ногами.

Звільнення від захоплення та охоплення – це комплекс дій, що складається з елементів ударної та борцівської технік єдиноборств, знання будови тіла людини та розташування больових точок.

Необхідно пам'ятати, що прийоми звільнення від захоплення або охоплення найбільш ефективні у тому випадку, коли їх виконано «у темп» – у найменш короткий термін часу після атаки противника, для чого необхідно максимально швидко дістатись уразливих точок противника. Основне завдання – розвиток швидкості рефлексів і швидкості мислення для того, щоб при будь-якому нестандартному захопленні або охопленні швидко знайти алгоритм виходу із ситуації, що склалася.

Умовно способи звільнення від захоплення та охоплення можна поділити на три групи: звільнення за допомогою враження противника ударами рукою, ногою чи головою; звільнення за допомогою больових та задушливих прийомів; звільнення за допомогою кидків.

Також прийоми звільнення можна поділити на: прийоми звільнення від захоплення та охоплення спереду і ззаду.

Загальною умовою успішного проведення больових, задушливих прийомів та кидків при звільненні від захоплень та охоплень є відволікаючі удари в уразливі місця противника. Це значно полегшує проведення прийомів і підвищує їх ефективність.

Силове затримання особи після звільнення від захоплення однойменної руки (рис. 48).

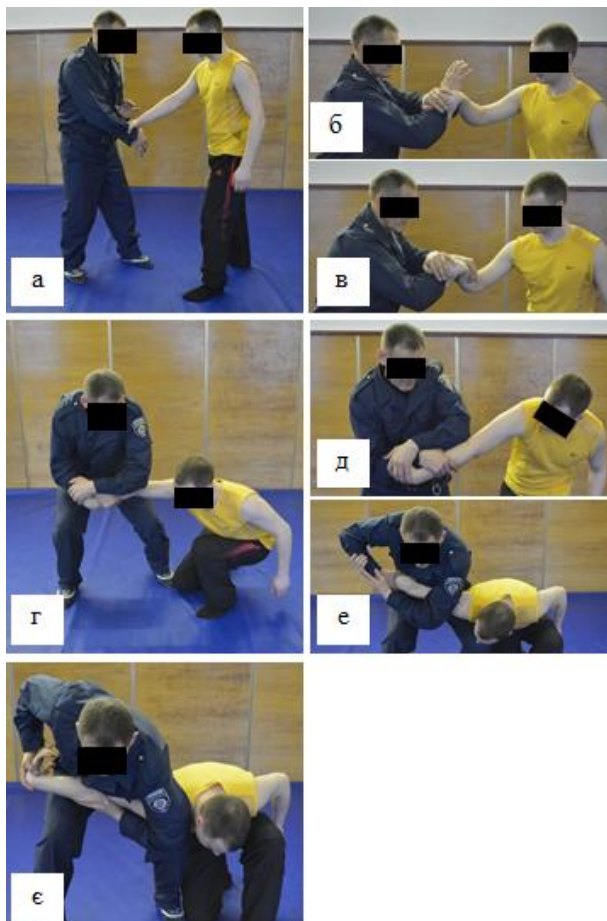

Рис. 48. Силове затримання особи після звільнення від захоплення однойменної руки.

Одночасно з виносом захопленої руки вгору, виконати накладку іншою рукою на кисть противника, заблокувавши її (а, б). Натиском кисті

своїєї захопленої руки виконати больовий вплив на передпліччя противника (в) та не відпускаючи заблоковану кисть перекинути лікоть різноименної руки через його руку (д, е), тим самим виконавши важіль руки усередину (є) та звільнившись від захоплення. З даного положення можна перейти до загины руки за спину для подальшого супроводу, або покласти противника долу для надягання наручників.

Силоне затримання особи після звільнення від захоплення різноименної руки (рис. 49). Розірвати захоплення ривком руки вгору з одночасним скручуванням свого передпліччя у сторону великого пальця противника (а, б). Захопити руку противника та, виконавши відволікаючий удар (в), провести силоне затримання загином руки за спину.

Рис. 49. Силоне затримання особи після звільнення від захоплення за різноименну руку.

Силове затримання особи після звільнення від захоплення руки двома руками (рис. 50).

У даній ситуації, на допомогу захопленій руці необхідно долучити іншу руку (б), за рахунок якої, підсилюючи дію важеля, ривком на себе, звільнитись від захоплення (в), захопити руку противника та нанести відволікаючий удар (г) для подальшого силового затримання за допомогою загину руки за спину.

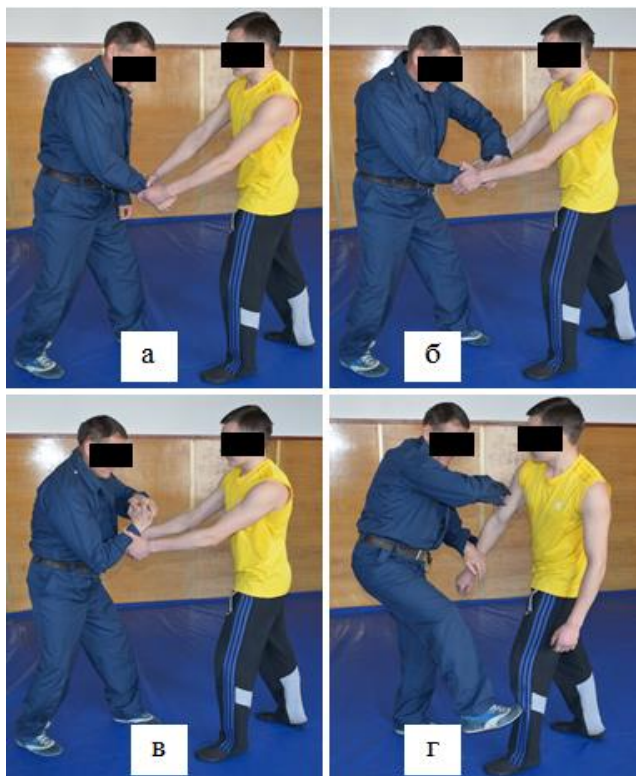

Рис. 50. Силове затримання особи після звільнення від захоплення руки двома руками.

Силове затримання особи після звільнення від захоплення за руки ззаду (рис. 51). Різко присісти, одночасно піднявши руки вгору та виконавши крок назад-у сторону з «пірнанням» під руку противника (а, б). Звільнившись від захоплення – затримати противника за допомогою загину руки за спину (в, г).

Рис. 51. Силове затримання особи після звільнення від захоплення рук ззаду.

Силове затримання після звільнення від захоплення одягу на грудях
Варіант 1 (рис. 52). Противник захопив одяг на грудях та витримує дистанцію за рахунок прямих рук (а). Перекинувши свою руку через руки противника захоплення двома руками його кисті з одночасним нанесенням відволікаючого удару (б). Потягнути руку противника до себе (в) та виконати важіль руки усередину (г). Супроводити противника за допомогою загину руки за спину, або покласти долу для подальшого надягання наручників.

Рис. 52. Звільнення від захоплення одягу на грудях з подальшим затриманням (варіант 1).

Силове затримання після звільнення від захоплення одягу на грудях. Варіант 2 (рис. 53). Противник захопив одяг на грудях та витримує дистанцію за рахунок прямих рук (а). Швидким рухом пропустити свої руки між руками противника та захопити його за шию (б). Потягнувши противника за шию до себе нанести йому декілька ударів коліном у тулуб (в), з постановкою ноги після кожного удару на землю. Завершуючи серію ударів коліном, звалити противника, потягнувши за шию вниз (г, д), заблокувати руку (е) та затримати за допомогою загнутої руки за спину, або привести в позицію для надягання наручників.

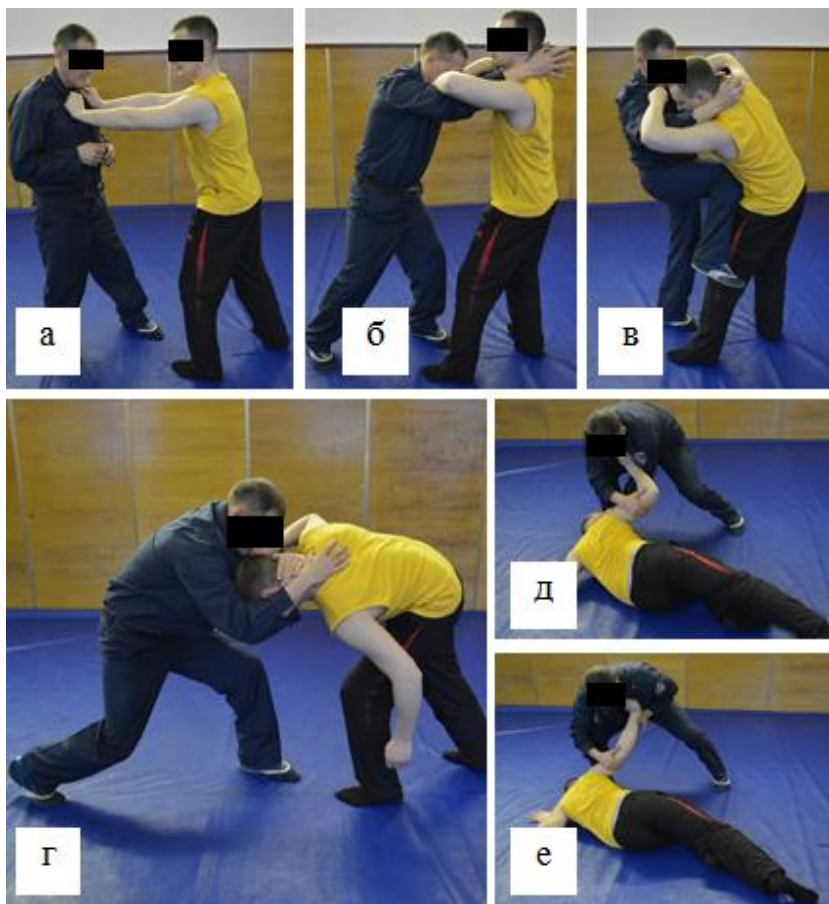

Рис. 53. Звільнення від захоплення одягу на грудях з подальшим затриманням (варіант 2).

Силове затримання після звільнення від захоплення одягу на грудях. Варіант 3 (рис. 54). Противник захопив одяг на грудях та намагається притягнути до себе (а), тим самим скоротивши дистанцію для обмеження руху, або для удару головою в обличчя. Скрутившись у тазу (ліворуч або праворуч), захопити однойменну руку противника знизу в районі ліктя б). Потягнути лікоть противника до себе-усередину, та, розкручуючись у тазу, захопити його за підборіддя (в, г). Продовжуючи тягнути за лікоть та фіксуючи підборіддя, звалити противника долу (рис 54 д) та, не послаблюючи больового впливу на кінцівку, перевести у положення для надягання наручників (рис. 54 е).

Рис. 54. Звільнення від захоплення за одяг на грудях з подальшим затриманням (варіант 3).

Силове затримання після звільнення від захоплення волосся на голові (рис. 55). Притиснути кисть противника до своєї голови а) та перекинувши лікоть своєї різнойменної руки через його руку (б) виконати крок назад. Понизити центр тяжіння та за допомогою больового впливу на кисть і лікоть заблокованої руки, виконати важіль руки у середину (в, г) з подальшим затриманням загином руки за спину, або привести у положення лежачи долу для надягання наручників.

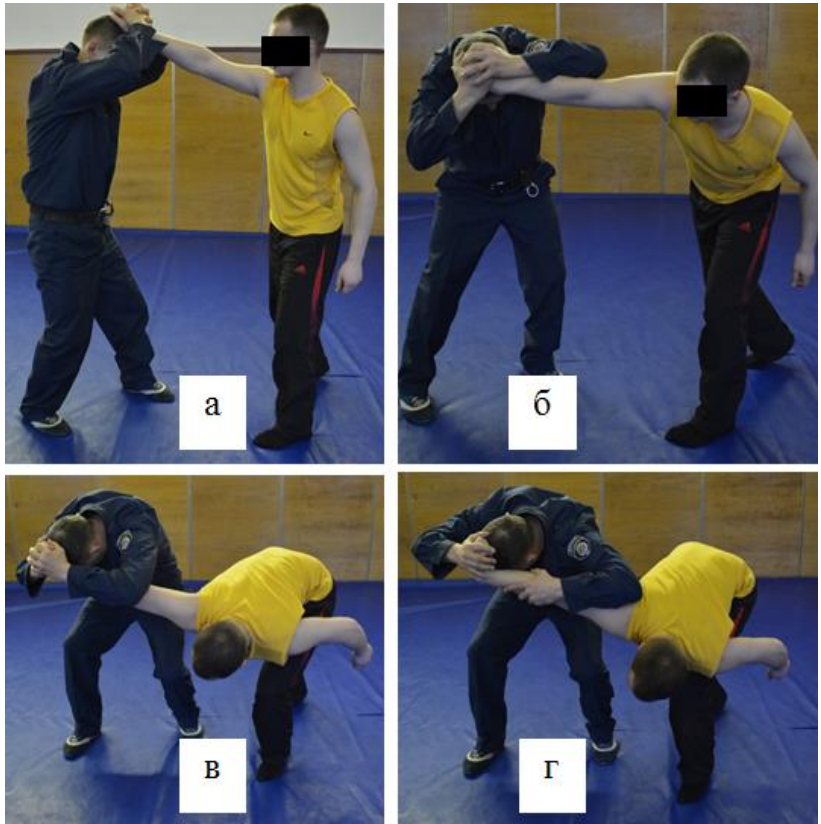

Рис. 55. Звільнення від захоплення за волосся на голові з подальшим затриманням.

Силове затримання після звільнення від охоплення тулуба спереду під руками (рис. 56). Виконати відволікаючий удар по вухам противника, та, віджимаючи його підборіддя назад, з кроком назад, звільнитись від охоплення (а, б). Не втрачаючи контакту з рукою противника, виконати відволікаючий удар коліном в місце живота (в, г) та затримати його за допомогою загину руки за спину, та (або) перевести у положення лежачи долу для надягання наручників.

Рис. 56. Силове затримання особи після звільнення від охоплення тулуба спереду під руками.

Силове затримання після звільнення від охоплення тулуба спереду з руками (рис 57). З кроком назад нанести відволікаючий удар в пахову область (б), тим самим розірвавши охоплення. Не втрачаючи контакт з рукою противника, виконати силове затримання за допомогою загну руки за сипну (в, г), або привести його у положення лежачи долу для подальшого надягання наручників.

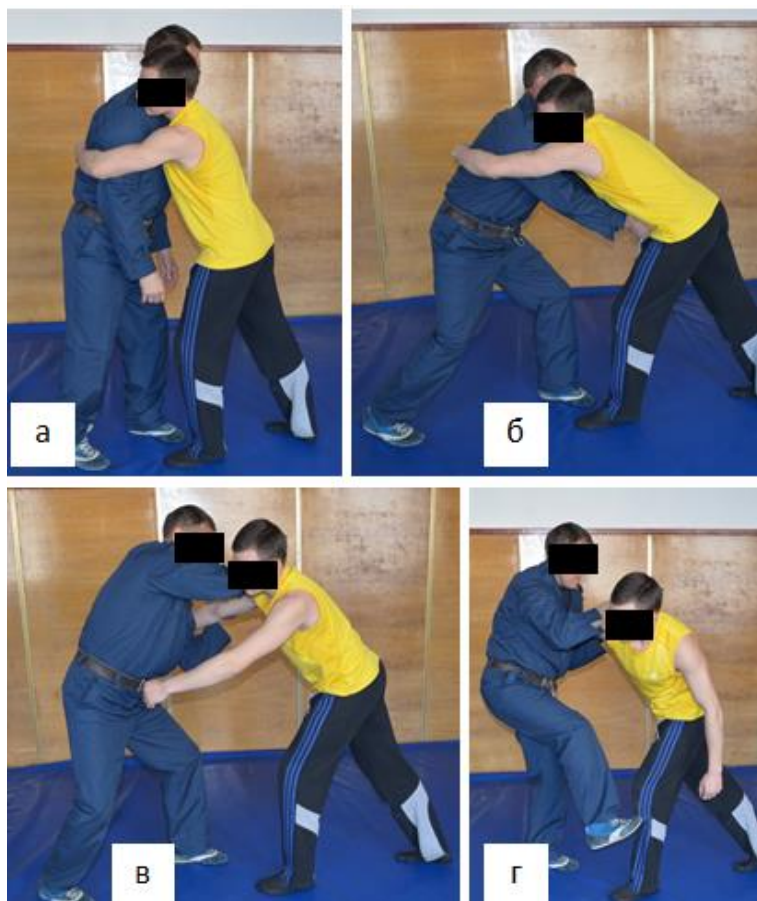

Рис. 57. Силове затримання особи після звільнення від охоплення тулуба з руками спереду.

Силове затримання після звільнення від охоплення тулуба ззаду під руками. Варіант 1 (рис. 58). Противник виконав охоплення тулуба ззаду під руками замком (а) для ймовірного виконання кидка. Для розриву охоплення, понизити центр тяжіння, підхопити лікоть противника однойменною рукою і спрямувати його вгору, а долонею різнойменної руки натиснути на зігнутий великий палець, спрямовуючи його в сторону передпліччя (б). Одночасно нанести відволікаючий удар ногою по гомілці противника (в). Розвертаючись у сторону захопленого ліктя та продовжуючи спрямовувати його вгору-до себе, а кисть назовні-від себе (г, д), розірвати замок та виконати затримання загином руки за спину.

Рис. 58. Силове затримання особи після звільнення від охоплення тулуба під руками ззаду (варіант 1).

Силове затримання після звільнення від охоплення тулуба ззаду під руками. Варіант 2 (рис. 59). Протівник виконав охоплення тулуба ззаду під руками (а) для ймовірного виконання кидка. Виконати відволікаючий удар ліктем б). Понизити центр тяжіння та захопити однойменну руку протівника вище ліктя, спрямовуючи його до себе-в гору, а різнойменною натиснути на вільну кисть (в). Розвертаючись навколо захопленої руки та не припиняючи на неї больовий вплив, розірвати замок (г), звільнитись від охоплення (рис. 59 д) та затримати протівника за допомогою загнути руки за спину.

Рис. 59. Силове затримання особи після звільнення від охоплення тулуба ззаду з руками (рис. 60). Міцно притиснути до себе передпліччя противника (а). З кроком назовні, та скручуючись у тазу, нанести відволікаючий удар долонею в пахову область (б). Продовжуючи рух за спину противника ближньою до нього ногою (рис 60 в), та не відпускаючи захоплену руку, розірвати замок, звільнитись від охоплення (г) та виконати затримання за допомогою загину руки за спину.

Силове затримання після звільнення від охоплення тулуба ззаду з руками (рис. 60). Міцно притиснути до себе передпліччя противника (а). З кроком назовні, та скручуючись у тазу, нанести відволікаючий удар долонею в пахову область (б). Продовжуючи рух за спину противника ближньою до нього ногою (рис 60 в), та не відпускаючи захоплену руку, розірвати замок, звільнитись від охоплення (г) та виконати затримання за допомогою загину руки за спину.

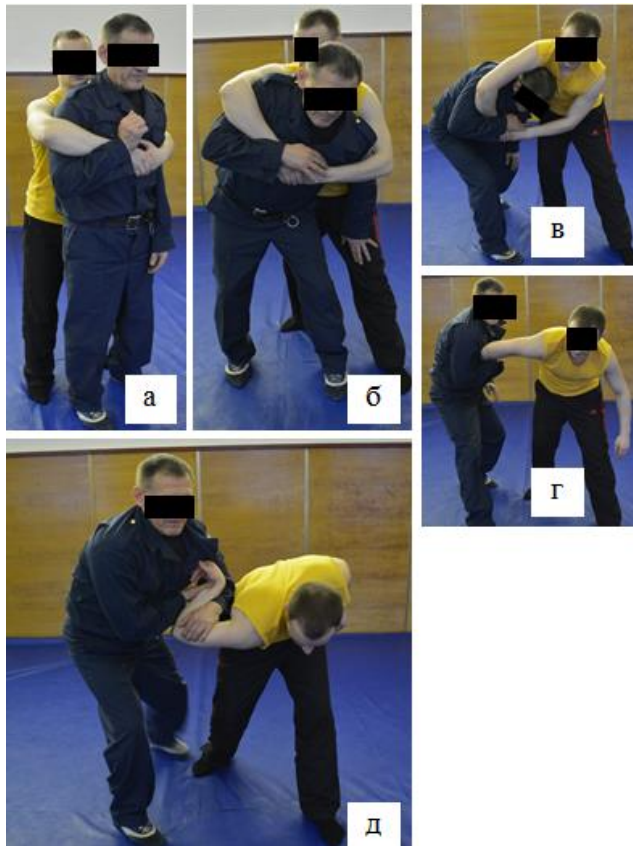

Рис. 60. Силове затримання особи після звільнення від захоплення ззаду за шию плечем та передпліччям.

Силове затримання після звільнення від захоплення ззаду за шию плечем та передпліччям. Варіант 1 (рис. 61). Протівник виконав захоплення ззаду за шию плечем та передпліччям для подальшого виконання задушливого прийому (а).

Для забезпечення особистої безпеки та попередження придушення, необхідно миттєво притиснути підборіддя до грудей, та, захопивши руку протівника, розташувати підборіддя у під ліктьовому згині цієї руки (б). Понизити центр тяжіння та, з кроком назовні, нанести відволікаючий удар в пахову область (в, г). Продовжуючи рух за спину протівника, звільнитись від захоплення (д, е) та затримати його за допомогою загику руки за спину.

Рис. 61. Силове затримання особи після звільнення від захоплення за шию ззаду плечем та передпліччям (варіант 1).

Силове затримання після звільнення від захоплення ззаду за шию плечем та передпліччям. Варіант 2 (рис. 62). Як і у попередньому виконанні прийому звільнення, для забезпечення особистої безпеки та попередження придушення, необхідно миттєво притиснути підборіддя до грудей, та, захопивши руку противника, розташувати підборіддя у підліктювому згині цієї руки. Іншою рукою, через своє плече, натиснути на підборіддя противника (а). Продовжуючи тримати противника за захоплену руку, та здійснюючи тиск на його підборіддя, понизивши центр тяжіння, розвернутись назовні та звільнитись від захоплення (б, в). Звалити противника долу (г) та перевести у положення для надягання наручників або затримати за допомогою загику руки за спину.

Рис. 62. Силове затримання особи після звільнення від захоплення за шию ззаду плечем та передпліччям (варіант 2).

Силове затримання після звільнення від захоплення спереду за ноги (рис. 63). Противник намагається захопити працівника міліції за ноги для сковування його рухів, кидка або звалювання (а). З кроком назад, понизити центр тяжіння та нанести ліктем однойменної руки відволікаючий удар під лопатку (б), тим самим розірвавши захоплення та пропустивши іншу руку між тулубом та рукою противника (в). Виконати ривок противника за лікоть та звалити долу для подальшого надягання наручників, або затримати за допомогою загину руки за спину (г).

Типовими помилками при звільненні від захоплень і охоплень є відсутність відволікаючого удару та втрата больового контролю над захопленою кінцівкою противника.

Рис. 63. Силове затримання після звільнення від захоплення за ноги.

8.2. Силове затримання правопорушника після захисту від ударів.

Удар – це миттєва силова дія, що впливає на ту чи іншу частину тіла, у результаті якої відбувається подразнення нервових шляхів, вузлів, а також ушкодження м'язів, кісток, дрібних і великих кровоносних судин, що призводить до крововиливів. Удари діють безпосередньо на нерви, нервові закінчення і нервові вузли, м'язи, м'язові та суглобні сполучення, викликаючи больовий шок, спричиняють механічні розриви м'язів, судин, переломи кісток тощо.

У кожної людини в тій чи іншій мірі є потужна захисна система, звана інстинктом самозбереження. Гріх не скористатися нею. Перший, інстинктивний рух і буде найбільш правильним для захисту. Однак не можна весь час підкорятись тільки інстинкту, який навіть може змусити втекти і заховатися, стане перепорою для виконання службового обов'язку.

Тому, використовуючи перший рух, що задається інстинктом самозбереження, далі необхідно користуватися набутими рефлексами і навичками для силового затримання правопорушника (злочинця).

Володіння технікою захисту від ударів багато в чому визначає результат фізичного протистояння з противником. Для успішного проведення захисних дій важливого значення набуває дотримання дистанції, яка дозволяє визначити напрямок удару і виконати ефективні захисні дії.

Існує декілька способів захисту від ударів:

– **захист пересуваннями** (розрив дистанції, відскік ліворуч або праворуч) та **рухами тулубом** (ухили, відхили, пірнання). Виконання цих дій може бути несподіваним для противника, що надає можливість зближення з ним, а кінцівки залишаються вільними для ефективних контратакуючих дій;

– **захист кінцівками** (підставка, відбив, накладка). Даний вид захисту є найбільш раціональними для подальших дій по силовому затриманню озброєного правопорушника, так як під час його виконання відбувається безпосередній контакт з кінцівками противника, що є необхідною і достатньою умовою для подальшого проведення больового прийому.

Підставка – захисна дія, яка виконується однією з кінцівок або предметом назустріч удару, зупиняючи рух кінцівки противника, що наносить удар.

Відбив – захисна дія, яка виконується кінцівкою або предметом і змінює напрямок руху кінцівки противника, що наносить удар. До різновидів відбиву можна віднести і **жорсткий блок**, який поєднує в собі одночасний захист і атаку кінцівки противника.

Накладка – захисна дія, яка зупиняє удар на початку або перед його початком.

Якість проведення захисних дій визначається точним розрахунком, своєчасністю, швидкістю виконання. Захист не повинен бути ні передчасним ні запізним.

Треба зауважити, що даний розділ, так як і сам посібник, не розрахований на висвітлення техніки нанесення ударів та контратакуючих дій за допомогою ударної техніки, а спрямований лише на ознайомлення читача з варіантами силового затримання правопорушника за допомогою больових прийомів.

Силове затримання після захисту від прямого удару кулаком в голову. **Варіант 1** (рис. 64). Відійшовши з лінії атаки та, скрутившись тазом усередину, виконати різнойменною рукою захист передпліччям усередину, з одночасним захопленням однойменною рукою кисті атакуючої руки противника (а). Захопивши, таким чином руку противника, натиснути на неї зверху-до низу своїм передпліччям (б) та, потягнути до себе (в). Понизити центр свого тяжіння та виконати важіль руки усередину (г), після чого покласти противника долу для надягання наручників або затримати за допомогою загину руки за спину.

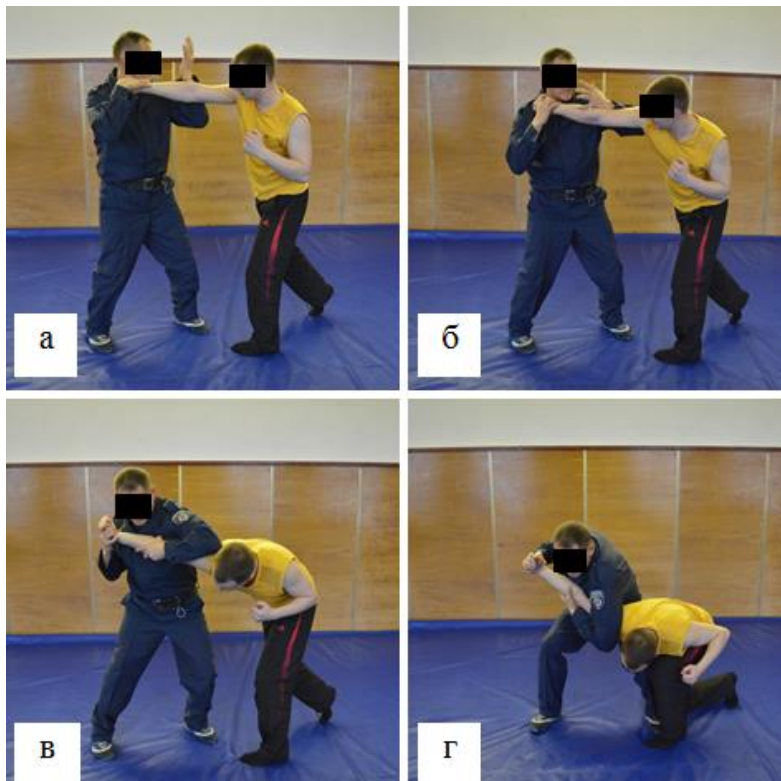

Рис. 64. Силове затримання після захисту від прямого удару рукою в голову (варіант 1).

Даний захист та затримання виконуються в темп нанесеному удару, тому нанесення відволікаючого удару не буде доцільним.

Силове затримання після захисту від прямого удару кулаком в голову Варіант 2 (рис. 65). Відійшовши з лінії атаки та скрутившись тазом усередину, заблокувати різнойменною рукою ударну руку противника та захватити її за кисть обома руками, при цьому однойменною рукою захаває кисть противника знизу, а різнойменною – зверху (а, б). Нанести відволікаючий удар ногою (в) та звалити противника долу за допомогою важеля руки назовні (г), після чого перевести його у положення для надягання наручників, або затримати за допомогою загнутої руки за спину.

Виконання даних прийомів затримання є ефективним як при захисті від прямих ударів противника ближньою рукою, так і при захисті від його прямих ударів дальньою рукою.

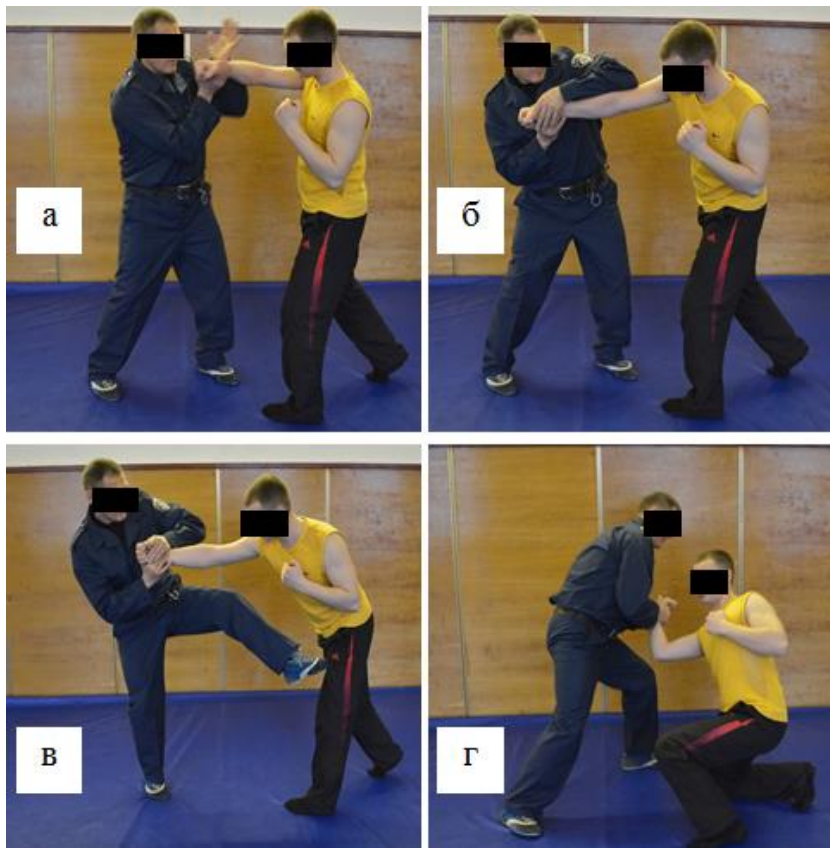

Рис. 65. Силове затримання після захисту від прямого удару рукою в голову (варіант 2).

Силове затримання після захисту від удару кулаком збоку в голову. Варіант 1 (рис. 66). Відійти з лінії удару усередину та виконати різнойменною рукою захист від атакуючої руки противника блоком назовні з одночасним захопленням його кисті однойменною рукою (а). Нанести відволікаючий удар (б) та виконати важіль руки усередину захопленої руки противника в). Затримати противника за допомогою загину руки за спину (г, д), або покласти його долу для подальшого надягання наручників.

Рис. 66. Силове затримання після захисту від удару рукою збоку в голову (варіант 1).

Силове затримання після захисту від удару кулаком збоку в голову. Варіант 2 (рис 67). Виконати захист від удару противника підставкою зігнутої у лікті різнойменної руки (а), після чого захопити атакуючу руку вище ліктя, а плечем однойменної руки нанести відволікаючий удар по шиї суперника та захопити його за шию плечем та передпліччям (б). Вивівши противника з рівноваги (в), кинути його долу за допомогою задньої підніжки (г) та, не послаблюючи больового впливу на кінцівку, перевести у положення для надягання наручників.

Рис. 67. Силове затримання після захисту від удару рукою збоку в голову (варіант 2).

Силове затримання після захисту від удару кулаком збоку в голову. Варіант 3 (рис. 68). Після блокування руки противника, як у попередньому варіанті, захопити її зверху і міцно притиснути до себе (а). Іншою рукою натиснути на підборіддя суперника знизу-вгору-назад та звалити його долу (б, в). Не послаблюючи больового впливу на руку противника г), перевести його у положення для надягання наручників (д), або затримання за допомогою загину руки за спину (е).

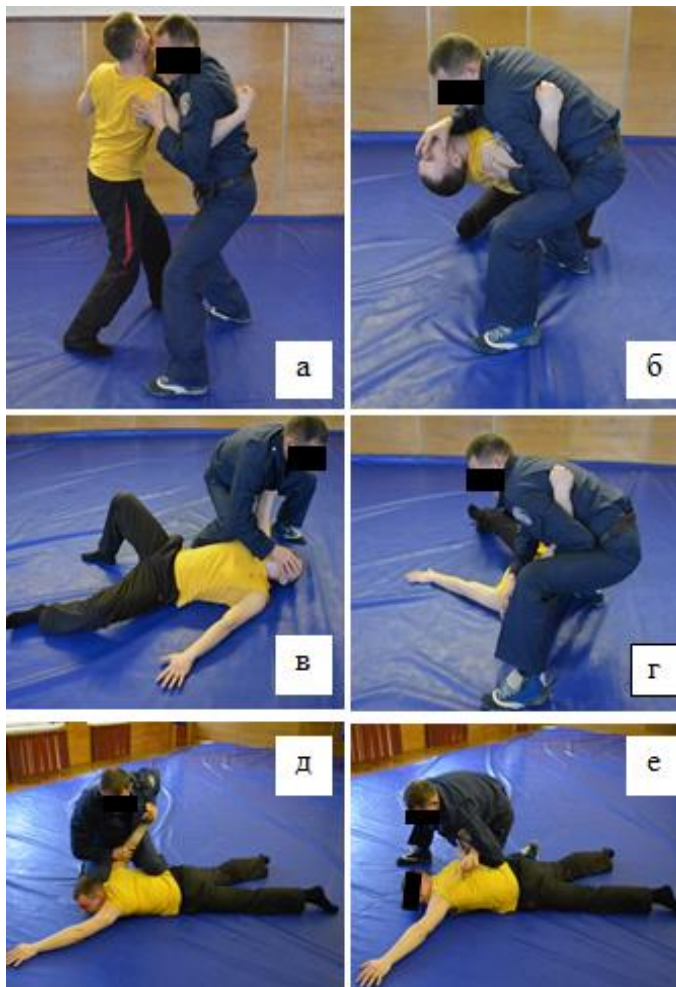

Рис. 68. Силове затримання після захисту від удару рукою збоку в голову (варіант 3).

Силове затримання після захисту від прямого удару ногою в живіт. Варіант 1 (рис. 69). З кроком назад, виконати схресний блок руками(а), захопити атакуючу ногу (б), та скручуючи її, потягнути до себе (в). Зваливши противника долу, заблокувати його ногу больовим прийомом (г, д) та перейти на затримання за допомогою загину руки за спину (е), або надягнути на нього наручники.

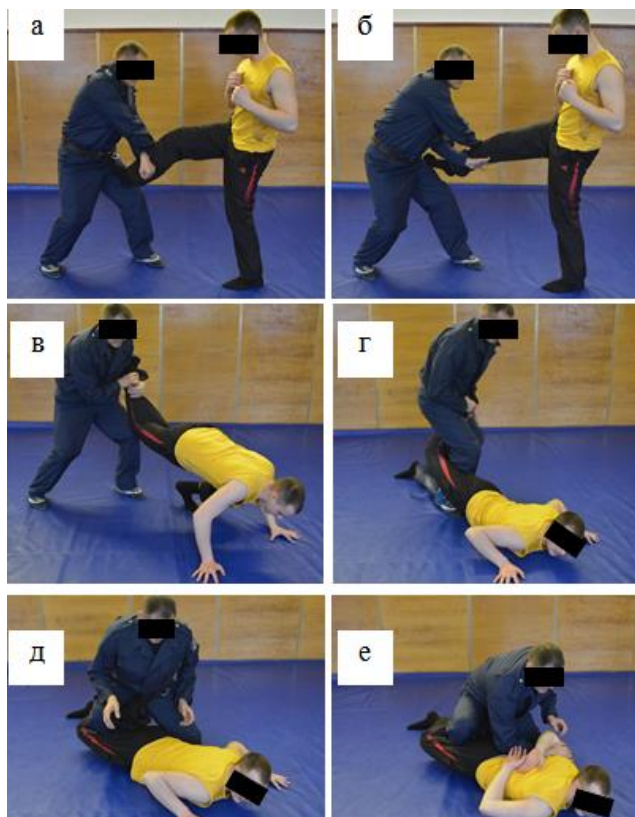

Рис. 69. Силове затримання після захисту від прямого удару ногою в живіт (варіант 1).

Силове затримання після захисту від прямого удару ногою в живіт. Варіант 2 (рис. 7). Відійти з лінії атаки назовні, та , заблокувавши атакуючу ногу противника блоком назовні, підхопити її знизу та затиснути між своїм плечем та передпліччям (а). Потягнувши за ногу до себе, зупинити рух противника вперед за допомогою накладки долоні своєї різнойменної руки на його обличчя таким чином, щоб великий палець здійснював тиск на корінь носа (б) та звалити долу (в). Перехопити руку противника і заблокувати її (в). За допомогою больового впливу на кисть та лікоть (г) перевести суперника у положення лежачи на животі та затримати за допомогою загину руки за спину , або надягнути на нього наручники.

Рис. 7. Силове затримання після захисту від прямого удару ногою в живіт (варіант 2).

Силове затримання після захисту від прямого удару ногою в живіт. Варіант 3 (рис. 71). Відійти з лінії атаки назовні та виконати захист передпліччям, блокуючи ногу противника усередину (а) . Супроводжуючи рух ноги своїм передпліччям, зміститись за спину противника, захопити його за плечі, та, підбивши його ногу (б), звалити долу. Перехопити руку суперника, та за допомогою больового впливу на лікоть та плече (в), перевести у положення для подальшого надягання наручників, або затримати за допомогою загину руки за спину.

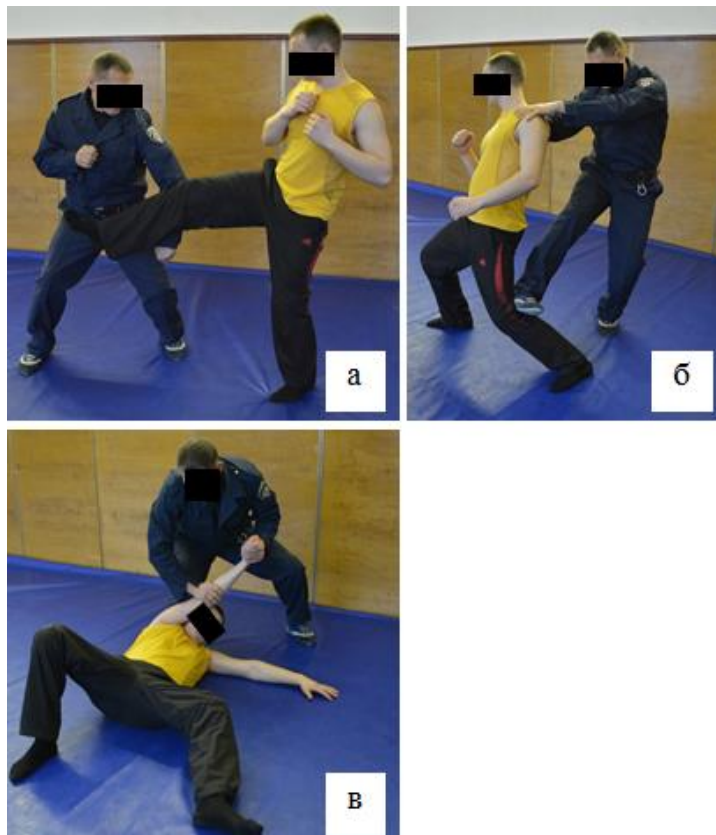

Рис. 71. Силове затримання після захисту від прямого удару ногою в живіт (варіант 3).

Силове затримання після захисту від удару ногою збоку (рис. 72). Змістившись з лінії атаки під кутом 45° у сторону протилежну удару, заблокувати ногу противника блоком назовні та підхопити її знизу плечем та передпліччям (а). Захопивши противника за шию, та зблизившись з ним (б) кинути задньою підніжкою (в). Захопити противника за п'ятку утримуваної ноги іншою рукою (г) та перевести у положення «лежачи на животі» (в) для виконання больового прийому на литковий м'яз та надягання наручників або для затримання за допомогою загнутої руки за спину.

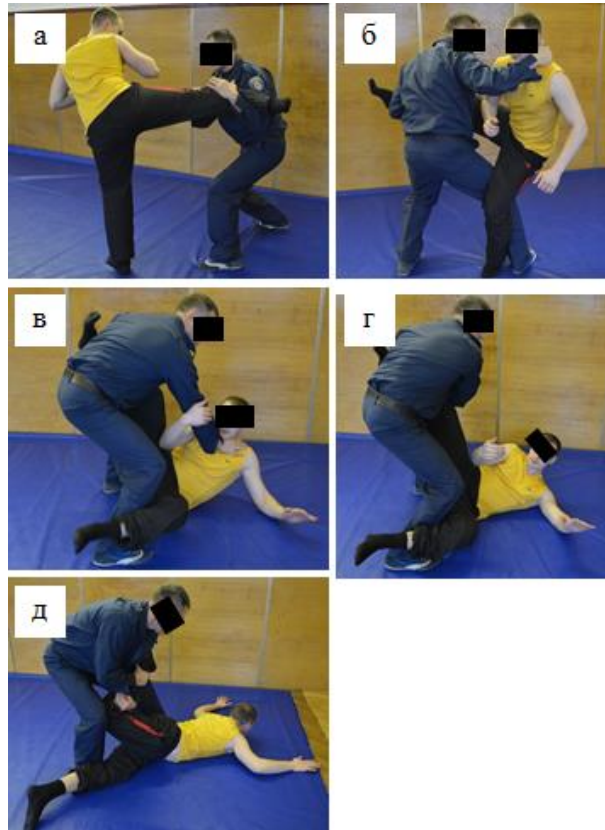

Рис. 72. Силове затримання після захисту від удару ногою збоку.

8.3. Попередження та виправлення помилок.

Для якісного і швидкого засвоєння прийому або дії велике значення має попередження і своєчасне виправлення помилок.

Частіше за все безпосередніми причинами виникнення помилок є слабе знання тих хто навчається техніки виконання прийомів і дій, порушення правильної і чіткої організації заняття, низький стан дисципліни і порядку. Також, помилки у тих хто навчається є наслідком недосконалої методики, недооцінки керівником заняття дидактичних принципів і методів навчання. Крім того на початковому етапі навчання мають місце причини, які залежать тільки від індивідуальних якостей тих хто навчається:

- недостатнє розуміння техніки виконання прийому;
- некоординованість рухів, в наслідок слабкої фізичної підготовленості;

- недостатня увага та самоконтроль;
- втомлений стан, при якому незвичні рухи виконуються з надмірним м'язовим і нервовим навантаженням.

Спираючись на те, що будь-яку помилку легше попередити ніж виправити, необхідно, особливо на початковому етапі, своєчасно попереджати причини виникнення помилок, не давати їм закріпитись, зосереджуючи увагу на правильній техніці виконання того чи іншого прийому чи дії. Для цього необхідно:

- дохідливо пояснювати і якісно показувати (у разі необхідності – додатково) прийом або дію;
- використовувати у процесі розучування відповідні підготовчі вправи;
- зосереджувати загальну увагу на виконання окремих рухів і дій;
- суворо дотримуватись оптимальної швидкості виконання і частоти повторень прийому або дії;
- додатково розвивати окремі фізичні якості.

При груповому методі навчання, коли розучування і удосконалення прийому або дії виконується групою, спочатку доцільно вказати і усунути помилки, які є загальними для всіх. Індивідуальні помилки усуваються за допомогою персональних вказівок і зауважень без зупинки процесу навчання.

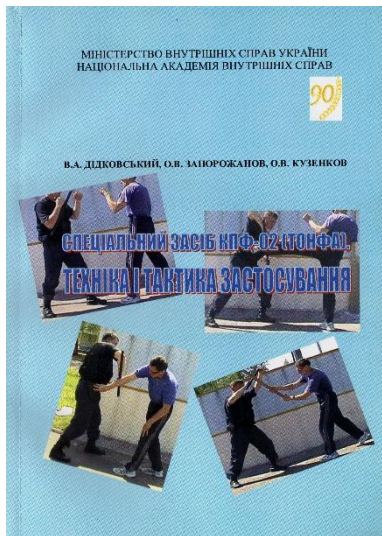
Для виправлення загальної помилки має ефект метод порівняння, який полягає в демонстрації прийому або дії з помилкою, пояснюючи причини її виникнення та виконання, після чого виконати показ без помилок, з відповідними поясненнями.

Таким чином, для попередження виникнення помилок і швидкого їх усунення необхідно постійно враховувати викладені причини і шукати творчий підхід до застосування у процесі навчання вказаних рекомендацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

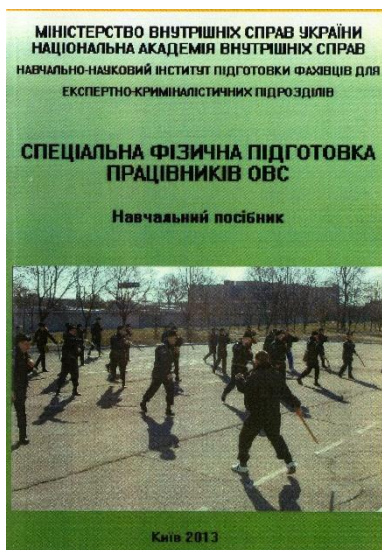
1. Ануфрієв М.І., Бутов С.С., Гіда О.Ф., Решко С.М. Основи спеціальної фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ: Навч. посібник / Заг. ред. Я.Ю. Кондратьєва та Є.М. Моїсєєва. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. – 338 с.
2. Безпалый С., Вереньга Ю., Решко С., Бондаренко В. Ефективність фізичної підготовки вперше прийнятих на службу працівників органів внутрішніх справ. *Молода спортивна наука України*. 2014. Вип. 18. Т. 2. С. 7–13.
3. Бондаренко В.В. Методика підготовки майбутніх правоохоронців до протистояння із супротивником, озброєним ножем. *Юридична психологія та педагогіка*. 2013. № 1 (13). С. 81–91.
4. Бондаренко В. В. Алгоритм дій майбутнього офіцера міліції в умовах зіткнення зі злочинцем, озброєним холодною зброєю / В. І. Плisko, В. В. Бондаренко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : науковий журнал. – Харків : ХОВНОКУ – ХДАДМ, 2011. – № 2. – С. 101 – 104.
5. Бондаренко В. В. Динаміка підготовленості майбутніх працівників міліції до ефективної діяльності в умовах небезпеки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 5 (48) 14. С. 8–12. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).
6. Бондаренко В. В. Ефективність впровадження методики формування психофізичної готовності майбутніх правоохоронців до діяльності в умовах ризику / В. В. Бондаренко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : науковий журнал. – Харків : ХОВНОКУ – ХДАДМ, 2011. – С. 10 – 13.
7. Бондаренко В. В. Компоненти успішності виконання захисних дій при нападі супротивника озброєного холодною зброєю / В. В. Бондаренко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : науковий журнал. – Харків : ХОВНОКУ – ХДАДМ, 2010. – № 3. – С. 11 – 13.
8. Бондаренко В. В. Модель якостей працівника міліції, яка надає йому перевагу в умовах несподіваного зіткнення з озброєним супротивником / В. В. Бондаренко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – Чернігів : ЧНПУ, 2010. – Вип. 81. – С. 136 – 140.
9. Бондаренко В. В. Особливості зіткнень працівників міліції з правопорушниками, озброєними холодною зброєю. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 6 (49) 14. С. 17–22. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).
10. Бондаренко В. В. Ситуаційні моделі рухової та мотиваційної поведінки озброєного супротивника. *Юридична психологія та педагогіка*. Київ. 2013. № 2 (13). С. 217–226.
11. Бондаренко В. В. Специфіка підготовчих дій при нападі супротивника, озброєного ножем / В. В. Бондаренко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – Чернігів : ЧДПУ, 2009. – Вип. 69. – С. 41 – 45.
12. Бондаренко В. В. Теоретичні знання як складова підготовленості працівників міліції до ефективної діяльності в умовах протистояння із супротивником, озброєним холодною зброєю. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2014. Вип. 9 (50) 14. С. 24–28. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).
13. Бондаренко В. В. Формування рухових умінь та навичок курсантів вищих навчальних закладів МВС України у процесі занять зі спеціальної фізичної підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Чернігів, 2012. 219 с.
14. Бондаренко В. В. Шляхи вирішення проблеми формування у курсантів спеціальних якостей, необхідних для успішного протистояння нападу озброєного супротивника // В. В. Бондаренко // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : науковий журнал. – Харків : ХОВНОКУ – ХДАДМ, 2010. – № 10. – С. 7 – 8.
15. Бондаренко В. В. Шляхи розв'язання проблеми затримання супротивника, озброєного холодною зброєю / В. В. Бондаренко // Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – Чернігів : ЧДПУ, 2009. – Вип. 67. – С. 257 – 260.

16. Бондаренко В. В., Пронтенко К. В., Пронтенко В. В. Модель готовності майбутнього правоохоронця до діяльності в умовах нападу озброєного супротивника. *Молода спортивна наука України*. 2013. Вип. 17. Т. 4. С. 17–22.
17. Бондаренко В. В., Пронтенко К. В., Пронтенко В. В. Особливості протистояння правопорушника й правоохоронця в різних умовах. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 1. С. 20–25.
18. Бондаренко В., Рєшко С., Сергієнко Ю. Педагогічні особливості навчання майбутніх правоохоронців ефективній діяльності в умовах зіткнення з озброєним супротивником. *Молодіжний науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки*. 2014. Вип. 16 (59) 15. С. 70–74. (Серія «Фізичне виховання і спорт»).
19. Бурцев Г.А., Малашенков С.Г., Смирнов В.В., Сямуллин З.Г. Основы рукопашного боя. – М.: Военное издательство, 1992. – 206 с.
20. Вереньга Ю. В., Пронтенко К. В., Бондаренко В. В. Рівень та динаміка фізичної підготовленості вперше прийнятих на службу працівників органів внутрішніх справ. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*. 2013. Вип. 4 (29). С. 179–184. (Серія № 15 «Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)»).
21. Вереньга Ю. В., Пронтенко К. В., Бондаренко В. В. Стан фізичного здоров'я вперше прийнятих на службу працівників ОВС України. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка*. 2013. Вип. 107. Т. 2. С. 148–152.
22. Вереньга Ю. В., Пронтенко К. В., Бондаренко В. В. Фізичний стан вперше прийнятих на службу працівників ОВС України. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2013. № 5. С. 18–23.
23. Деминский А.Ц. Основы теории и методики физического воспитания. – Донецк, 1995. – 520 с.
24. Дідковський В.А. Застосування навчально-тренувальних поєдинків у фізичній підготовці працівників міліції: Метод. рекомендації. – К.: Національна академія внутрішніх справ, 2012. – 37 с.
25. Дідковський В.А. Сучасні підходи до професійно орієнтованої фізичної підготовки майбутніх офіцерів міліції // *Юридична психологія та педагогіка: Науковий журнал*. – Національна академія внутрішніх справ, 2011. – 2(10). – С. 121-125.
26. Дідковський В.А. Техніка і тактика застосування спеціального засобу БР-С та підручних засобів при силовому затриманні правопорушника. Метод. рек. К.: Київський нац. ун-т внутр. справ, 2008. – 28 с.
27. Дідковський В.А., Запорожанов О.В., Кузенков О.В. Спеціальний засіб КПФ-02 (тонфа). Техніка і тактика застосування: Навч.-метод. посібник. / Заг. ред. О.Ф. Гіди. – Національна академія внутрішніх справ, 2011. – 94 с.
28. Долматов А.И. Специальная физическая подготовка. – М.: Динамо, 1989. – 233 с.
29. Жевага С.І. Шляхи підвищення ефективності фізичної підготовки ліцеїстів. *Методичний посібник. – Хмельницький: ХмЦНП, 2012. – 94 с.*
30. Жевага С. І., Пронтенко К. В., Пронтенко В. В. Фізична підготовка викладацького складу вищих навчальних закладів МВС України : навч.-метод. посіб. Житомир, 2013. 232 с.
31. Запорожанов О.В., Гречко В.Ф. Основы ударной техники гумовим кийком: Навч.-метод. посібник. – НАВСУ, 2002. – 32 с.
32. Запорожанов О.В., Дідковський В.А. Прийоми затримання правопорушників: Навч.-метод. посіб. – Національна академія внутрішніх справ України, 2003. – 34с.
33. Застосування заходів фізичного впливу в умовах небезпеки: навч.-метод. посіб. / В.І. Пліско, С.Є. Бутов, О.І. Ємчук, В.В. Соловійов. – К.: Наук. Світ, 2012. – 47 с.
34. Кондратьев Я.Ю., Голосніченко І.П. Научно-практический комментарий к Закону Украины «Про міліцію». НАВСУ –1996. – 140 с.
35. Кримінальний кодекс України 05.04.2001 № 2341-III.
36. Круцевич Т.Ю. Теорія і методика фізичного виховання: [підручник для вищих навчальних закладів фізичного виховання і спорту] / Т.Ю. Круцевич. – [том 1]. – К.: Олімпійська література, 2008. – 391 с.
37. Кузьмина Н.В. Основы вузовской педагогики. Л.: ЛГУ, 1972. – 311 с.

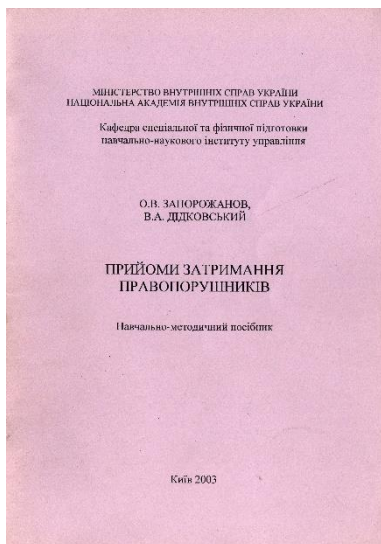
Дідковський В.А., Запорожанов О.В., Кузенков О.В. Спеціальний засіб КПФ-02 (тонфа). Техніка і тактика застосування: Навч.- метод, посібник. / Заг. ред. О.Ф. Гіди. - Національна академія внутрішніх справ, 2011. - 94 с.

У посібнику наведено опис спеціального засобу КПФ-02 (тонфа), наведено класифікацію захисних і атакуючих прийомів, а також типові ситуації застосування тонфи. Посібник містить методичний розділ, а також значну кількість оригінальних ілюстрацій, що значною мірою полегшить сприйняття матеріалу та допоможе при розучуванні та удосконаленні техніки наведених прийомів та спеціальних дій.

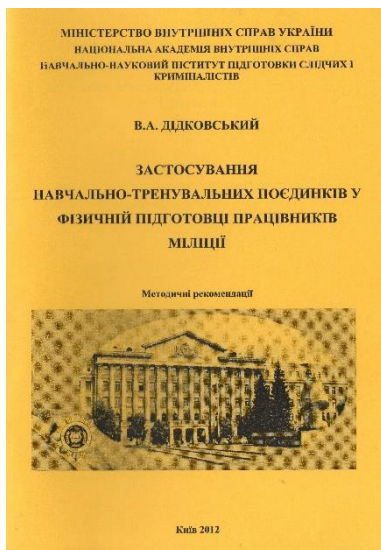
Дідковський, О.В. Спеціальна фізична підготовка працівників ОВС (матеріали для підготовки до державної атестації): Навчальний посібник / Авторський колектив: В.А. Дідковський, О.В. Кузенков, С.В. Буряк, І.М. Гриньов, О.А. Арсененко, С.С. Чорний. - К.: Національна академія внутрішніх справ, 2013. - 108 с.

У навчальному посібнику узагальнено та викладено зміст нормативних документів, що регламентують організацію і проведення фізичної підготовки в органах і підрозділах внутрішніх справ України. Також, у доступній формі, подано матеріал, який стане у нагоді для успішного розвитку і удосконалення фізичних якостей, спеціальних вмінь та навичок, необхідних для виконання службових завдань, пов'язаних із застосуванням заходів фізичного впливу в екстремальних умовах силового затримання як озброєного, так і неозброєного злочинця.

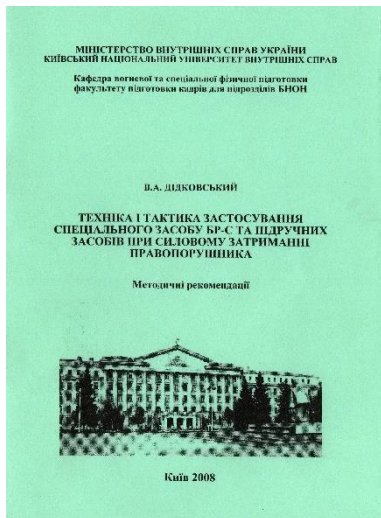
Запорожанов О.В., Дідковський В.А. Прийоми затримання правопорушників: Навч.-метод. посіб. - Національна академія внутрішніх справ України, 2003. - 34 с.

У посібнику подано опис техніки больових впливів на окремі ділянки тіла людини з урахуванням їх анатомічних особливостей, базові прийоми затримання правопорушників і взаємодії працівників міліції при затриманні, правові засади застосування заходів фізичного впливу, викладено основні положення методики навчання прийомам затримання.

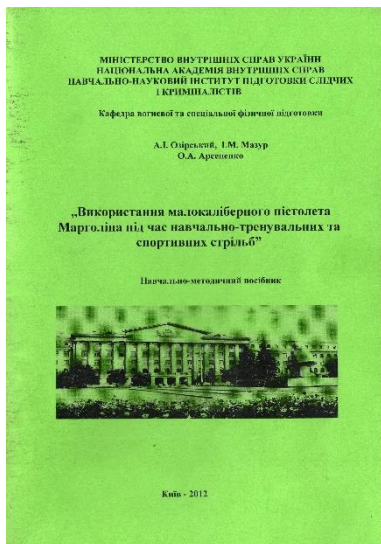
Дідковський В.А. Застосування навчально-тренувальних поєдинків у фізичній підготовці працівників міліції: Метод. рекомендації. - К.: Національна академія внутрішніх справ, 2012. – 31 с.

У методичних рекомендаціях розглянуто психічні стани працівників міліції при силовій сутичці з правопорушником, проаналізовано основні методики навчання заходам фізичного впливу, дано визначення навчально-тренувальним поєдинкам та наведено їх класифікацію. Запропоновано варіанти застосування навчально-тренувальних поєдинків у навчальному процесі з дисципліни "Спеціальна фізична підготовка", у залежності від рівня підготовленості тих, хто навчається, розділу навчальної програми та теми заняття.

Дідковський В.А. Техніка і тактика застосування спеціального засобу БР-С та підручних засобів при силовому затриманні правопорушника: Метод, рек. - К.: Київський нац. ун-т внутр. справ, 2008. -28 с.

У методичних рекомендаціях дано класифікацію та опис будови наручників, техніки їх застосування та інших засобів для обмеження ступеня свободи правопорушника, варіанти взаємодії працівників міліції при силовому затриманні правопорушника із застосуванням наручників, правові засади застосування заходів фізичного впливу та спеціальних засобів.

Озірський А.І., Мазур І.М., Арсененко О.А. Використання малокаліберного пістолета Марголіна під час навчально-тренувальних та спортивних стрільб: Навчально-методичний посібник. – К.: ННПФЕКП НАВС, 2012.

Цей посібник є своєрідним посібником для осіб, які бажають оволодіти прийомами стрільби з пістолета Марголіна, слухачів та курсантів, які вивчають курс дисципліни вогневої підготовки.

Посібник може зацікавити і тих осіб, які не вивчають курс вогневої підготовки, але цікавляться військовими науками і намагаються поглибити свої знання в цій галузі.

Навчально-методичне видання

**ДИДКОВСЬКИЙ Володимир Антонович
КУЗЕНКОВ Олександр Васильович**

СИЛОВЕ ЗАТРИМАННЯ НЕОЗБРОЄНОГО ПРАВОПОРУШНИКА

Навчальний посібник

В авторській редакції
Комп'ютерний набір *В.А. Дідковський*

Формат 60Ч84. Папір офсетний.
Тираж 300 прим.

Видавництво УкрДГРІ
Р.с. серія ДК №182 від 18.09.2000 р.
04114, м. Київ-114, вул. Автозаводська, 78

Адреса редакції та п/п: інформаційно-видавничий відділ УкрДГРІ
04114, м. Київ-114, вул. Автозаводська, 78
Тел. 206-35-18; тел/факс 430-41-76
E-mail: mru@ukrdgri.gov.ua